

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Інститут філології та суспільствознавства
Історичний факультет

НАВЧАЛЬНІ ТА ВИРОБНИЧІ ПРАКТИКИ
СТУДЕНТІВ ІСТОРИЧНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

Інструктивно-методичні матеріали

Умань
2015

УДК 94(072)
ББК 63.3я81
Н 24

*Рекомендовано до друку
вченою радою історичного факультету
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 3 від 19 листопада 2015 року)*

Рецензент:

Н. В. Баранова – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка.

Н 24 **Навчальні та виробничі практики студентів історичного факультету: інструктивно-методичні матеріали / уклад. З. О. Возна. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. – 124 с.**

В посібнику розглянуто завдання, зміст навчальних та виробничих практик студентів історичного факультету освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр» та освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст».

Інструктивні матеріали містять вказівки, що регулюють загальні питання організації, проведення усіх видів практик для студентів денної та заочної форм навчання. Наведено методичні рекомендації до організації та проведення студентами-практикантами навчальних занять за фахом, виховної роботи, психолого-педагогічного вивчення учня, учнівського колективу, виконання індивідуального науково-дослідного завдання, подано зразки оформлення звітних документів.

**УДК 94(072)
ББК 63.3я81**

ВСТУП

Наскрізним педагогічним принципом, що визначає професіограму майбутнього учителя історії є принцип зв'язку теорії з практичною діяльністю. Історичний факультет Уманського державного педагогічного університету забезпечує дотримання цієї основоположної педагогічної вимоги через організацію для студентів різних видів практик.

Практична підготовка студентів історичного факультету є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для підготовки фахівців різних освітніх ступенів. Організація всіх видів практик на історичному факультеті відбувається відповідно до «Положення про організацію практик в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини» від 24 березня 2015 року, відповідає Закону України «Про вищу освіту», освітньо-професійним програмам, освітньо-кваліфікаційним характеристикам, державним стандартам, інструкції з охорони праці та навколишнього середовища.

Практика є одним з найбільш складних і багатоаспектних видів навчальної роботи студентів, яка відіграє системоутворюючу роль в освітньо-професійній підготовці, дозволяє їм встановлювати, розвивати та закріплювати професійні компетентності. Майбутній учитель історії крім психолого-педагогічних умінь має володіти навиками дослідницької діяльності, вміння вирізняти, систематизувати давні пам'ятки різних категорій, працювати з колекційними та фондovими збірками музеїв, знати основи зберігання, консервації та реставрації музейних колекцій, розуміти особливості організації архівної справи, набути навиків і вміння застосовувати правові норми в практичному вимірі, досліджувати та зберігати пам'ятки традиційної матеріальної та духовної культури краю, мати навиків роботи з топографічним, картографічним матеріалом, досвід організації та проведення екскурсій, туристично-краєзнавчої роботи в школі та ін. Це далеко неповний перелік умінь, які дозволяють закріпити практики, що чекають студентів, починаючи з першого курсу навчання.

Види практик для кожної спеціальності або спеціалізації визначаються «Положенням про організацію практик в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», їх форми, тривалість і терміни проведення – навчальними планами історичного факультету. На історичному факультеті є такі практики:

I. Навчальна, завдання якої – ознайомлення студентів зі специфікою майбутнього фаху, отримання первинних професійних умінь і навичок із загально-професійних та спеціальних дисциплін. Такими є:

- Археологічна практика – I курс;
- Комплексна навчально-польова практика (із геології з основами геохімії та картографії з основами топографії) – II курс;
- Далека навчально-польова практика (із загального землезнавства) – II курс;

- Музейна та архівна практики – II курс;
- Правова , етнографічна практики – III курс;
- Польова практика з навчального курсу «Методика навчання географії» – III курс.

Навчальні практики є частиною освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів.

II. Виробнича практика, яку проходять студенти освітніх ступенів «бакалавр» та «магістр» і освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст». Відповідно до навчального плану факультету студенти проходять:

- Навчальну педагогічну практику на III курсі, освітній ступінь «бакалавр»;
- Педагогічну практику на IV курсі, освітній ступінь «бакалавр»;
- Педагогічну практику на V курсі, освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліст»;
- Асистентську на I курсі , освітній ступінь «магістр».

Практична підготовка студентів організовується відповідно до принципів неперервності, змістового взаємозв'язку між усіма видами практик, демократичності, відкритості, поступового ускладнення завдань, синтетичності, одночасного виконання різноманітних професійних функцій, цілісності і системності, співробітництва на різних рівнях комунікації, поповнення соціального капіталу.

Система навчальних та виробничих практик сприяє формування у студентів системи необхідних педагогічних умінь й навичок, фахових здібностей, особистісно-індивідуального стилю поведінки та діяльності, необхідних для майбутньої професії в оптимально наближених до роботи за фахом умовах.

I. НАВЧАЛЬНІ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ 6.020302 ІСТОРІЯ

Завданням навчальних практик є ознайомлення студентів зі специфікою майбутнього фаху, отримання первинних професійних умінь і навичок із загально-професійних та спеціальних дисциплін. Вони проводяться на I–III курсах. Мета навчальних практик реалізується шляхом ознайомлення зі змістом і формами роботи на базі практики та виконання конкретних завдань, передбачених програмою практики.

Студенти напряму підготовки 6.020302 Історія проходять навчальні (фахові) практики в залежності від спеціалізації.

- Студенти напряму підготовки: 6.020302 Історія. Спеціалізація: правознавство, проходять такі види практик: польова археологічна практика (I курс), музейна, архівна (II курс) та правова (III курс).
- Студенти напрям підготовки: 6.020302 Історія. Спеціалізація: людина і світ, проходять наступні види практик: польова археологічна практика (I курс), музейна, архівна (II курс), етнографічна практика (III курс).
- Студенти напрям підготовки: 6.020302 Історія. Спеціалізація: географія згідно навчального плану факультету проходять наступні види практик: польова археологічна практика (I курс навчання), комплексна навчально-польова практика з геології з основами геохімії та картографії з основами топографії (I курс навчання), далека навчально-польова практика із загального землезнавства (II курс навчання), польова практика з навчального курсу «Методика викладання географії» (III курс навчання).

Проведення кожного виду навчальної практики студентів забезпечено супровідними матеріалами, а саме: робочими програмами, інструктивно-методичними матеріалами, переліком конкретних завдань щодо змісту етапів практики, оформлення звітної документації, критеріями оцінювання, що дозволяють студентам впевнено й успішно виконувати цей вид діяльності.

1.1. АРХЕОЛОГІЧНА ПРАКТИКА

Мета археологічної практики – закріпити основні знання і вміння у науковому вивченні пам'яток різних категорій під час практичної діяльності в польових умовах, а також донести до студентів розуміння важливості суспільно-історичного та наукового значення збереження і охорони пам'яток археології в неушкодженому стані.

Завдання практики:

- Ознайомити студентів з різними археологічними пам'ятками в природному географічному оточенні, навчити студентів умінню визначати їх фаціальну належність (поселення, стоянка, курганний могильник та ін.);

- закріпити теоретичні знання навчальних курсів «Археологія», «Історія первісного суспільства» на практиці в ході археологічних розвідок і розкопок;

- ознайомити студентів-практикантів з особливостями залягання культурного шару, зі способами і методиками його вивчення, а також зі структурою різних археологічних об'єктів (ями, вогнища, житла та ін.);

- навчити методиці дослідження місць поховання і могил, визначення їх попереднього датування і культурної приналежності;

- виробити навички складання планів пам'яток, що вивчаються, фіксації культурного шару, розмірів, опису процесу роботи (ведення щоденника), окремих об'єктів, поховань і стратиграфічної ситуації;

- навчити студентів правилам первинної обробки отриманих матеріалів, складання польових описів, способ зберігання і транспортування артефактів;

- виробити уміння облаштовувати польовий табір, організувати його функціонування і життєзабезпечення;

- формування практичних умінь по організації взаємовідносин всередині колективу, структурування вільного часу, вироблення навичок взаємодопомоги та ін.

Зміст практики

Програма проходження польової археологічної практики передбачає наступні етапи:

I. Підготовчий етап.

II. Польовий етап.

III. Звітний етап.

I. Підготовчий етап. На підготовчому етапі, до початку практики, студенти повинні завершити вивчення відповідних теоретичних курсів, отримати консультацію викладача-керівника практики, прослухати

детальний інструктаж з техніки безпеки під час проходження практики і розписатися у відповідній відомості, пройти медичний огляд. Також, перед початком практики студент повинен ознайомитися з програмою практики, отримати консультацію відносно її завдань, змісту, порядку проходження, захисту, вимог до звіту про практику і щоденника.

У призначений час, напередодні практики повинен з'явитися на кафедру загальної історії для проходження практики, ознайомитись з правилами внутрішнього розпорядку, зустрітися з керівником практики відповідної установи, узгодити з ним вимоги, отримати інструкції та рекомендації щодо виконання поставлених перед студентом завдань.

II. Польовий етап включає в себе завдання трьох змістових модулів:

ЗМ 1. Методика проведення польових археологічних досліджень

1. Зняття та дослідження культурного шару.
2. Аналіз стратиграфії розкопу.
3. Виявлення та дослідження наземних та ґрунтових об'єктів.
4. Первинне визначення артефактів.
5. Проведення класифікації декількох видів знайдених під час роботи артефактів.

ЗМ 2. Камеральна обробка археологічного матеріалу

1. Очистка артефактів, виготовлених з різних матеріалів.
2. Шифрування археологічного матеріалу.
3. Первинний опис предметів.
4. Підготовка артефактів до транспортування до місця стаціонарного зберігання.
5. Часткова реставрація керамічного посуду.
6. Робота з антропологічним та археозоологічним матеріалом.

ЗМ 3. Оформлення польової документації

1. Види проведених студентом-практикантом робіт на розкопі.
2. Характеристика культурного шару або заповнення досліджуваного археологічного об'єкта.
3. Креслення стратиграфії досліджуваного квадрата.
4. Кількість та місцезнаходження знайдених артефактів.
5. Малюнки артефактів.

III. Звітний етап. Студенти здають у перший тиждень вересня необхідну звітну документацію і виступають із звітами на звітній конференції.

Усі отримані уміння, навички, досвід польового життя і роботи може бути використані практикантами у своїй подальшій після вузівській діяльності.

Індивідуальні завдання

У випадку, коли студент не може проходити археологічну практику у польових умовах (за наявності медичного лікарського висновку) отримує індивідуальне завдання, над яким працює протягом визначеного періоду практики.

Історія археологічних досліджень у Вінницькій області
Історія археологічних досліджень у Волинській області
Історія археологічних досліджень у Дніпропетровській області
Історія археологічних досліджень у Донецькій області
Історія археологічних досліджень у Житомирській області
Історія археологічних досліджень у Закарпатській області
Історія археологічних досліджень у Запорізькій області
Історія археологічних досліджень в Івано-Франківській області
Історія археологічних досліджень у Київській області
Історія археологічних досліджень у Кіровоградській області
Історія археологічних досліджень у Луганській області
Історія археологічних досліджень у Львівській області
Історія археологічних досліджень у Миколаївській області
Історія археологічних досліджень в Одеській області
Історія археологічних досліджень у Полтавській області
Історія археологічних досліджень у Рівненській області
Історія археологічних досліджень у Сумській області
Історія археологічних досліджень у Тернопільській області
Історія археологічних досліджень у Харківській області
Історія археологічних досліджень у Херсонській області
Історія археологічних досліджень у Хмельницькій області
Історія археологічних досліджень у Черкаській області
Історія археологічних досліджень у Чернівецькій області
Історія археологічних досліджень у Чернігівській області
Історія археологічних досліджень в Автономній республіці Крим

Звітна документація

Після проходження практики студенти повинні написати звіт, в якому у загальній формі повинні описати пам'ятку, на якій вони працювали або маршрут, якщо це була розвідувальна експедиція. Описати ті методи, які вони використовували під час досліджень. Викласти головні результати, що були отримані експедицією під час дослідження пам'ятки.

Всі записи, які веде студент–практикант, повинні міститися в одному товстому зошиті із захисною обкладинкою. Структура такого зошита:

1. Титульна сторінка.
2. Зміст.
3. Програма проходження практики, підписана викладачем–керівником археологічної практики.

4. Календар проходження практики, де за кожен розписується керівник експедиції або керівник окремого загону чи розкопу.

5. Щоденник, який студент веде кожен день, де записуються всі роботи, що проводилися як експедицією в цілому, так і ним особисто.

6. Звіт.

Всі записи у зошиті мають вестися чітко і охайно, кульковою ручкою. Креслення повинні робитися олівцем.

Наприкінці зошита, після остаточного звіту, керівник експедиції, в складі якої студент проходив практику, повинен стисло охарактеризувати роботу студента в експедиції і запропонувати викладачу-керівнику практики оцінку за проходження навчальної польової практики студентом-практикантом.

Без дотримання усіх вимог до ведення документації, студенту археологічна практика не зараховується.

Вимоги до звіту

Для узагальнення зібраних під час археологічної практики матеріалів студенти здають звіт про проходження практики.

- Звіт має бути написаний від руки, обсягом до 15 сторінок, обов'язково повинен містити малюнки, креслення розкопів, стратиграфії окремих об'єктів з відповідними поясненнями. Звіт повинен мати наскрізну нумерацію. Аркуші звіту повинні бути зшиті.

- У звіті в лаконічній формі подаються завдання і план, які виконують студенти під час практики. Описується процес дослідження, що включає усі послідовні стадії, аж до рекультивації поверхні на місці пам'ятки. Аналізуючи конкретне завдання, яке було поставлене перед студентом і процес його виконання.

- Звіти перевіряються і затверджуються керівником практики, начальником експедиції і відповідальним за практику. До звіту додаються щоденники, план розкопу, польовий опис комплексу.

- Після завершення практики, здачі зазначених документів, підводяться підсумки практики та виставляється відповідна оцінка. Студент, що не виконав програму практики і отримав незадовільну оцінку, відряджується з навчального закладу.

Студенту, якому за станом здоров'я протипоказано проходження практики у польових умовах (археологічна, етнографічна), за рішенням ради факультетупрактика організовується на факультеті, де він виконує різні види робіт, пов'язаних з закріпленням практичних навичок, отриманих при прослуховуванні відповідних навчальних дисциплін. Звільнення від проходження практики можливо лише за єдиною умовою – наявністю відповідної довідки з печатками з студентської поліклініки.

Критерії оцінювання

В археологічній експедиції здійснюється встановлений режим праці та контроль обсягів виконаних робіт; накопичення оцінок, шляхом їх виставлення кожного дня у щоденник практиканта. Загальна оцінка за

практику складається з поточних оцінок за різні види робіт на розкопі та робіт у таборі, за вміння вести польову документацію та узгоджується між науковим керівником і помічником наукового керівника практики. Позитивне проходження практики передбачає виконання завдань трьох змістовних модулів й закріплюється шляхом їх оцінювання при підведенні підсумків практики.

№ п/п	Зміст виконаної роботи студентом	Кількість балів
1.	Загальне оформлення ведення щоденника	1- 15 балів
2.	Якість оформлення та зміст звіту про проходження практики	1- 15 бали
3.	Якість знань, проявлених під час практики та їх відображення у звітній документації	1- 15 бали
4.	Зміст і повнота виконання завдань практики, в тому числі й індивідуальних	1- 20 бали
6.	Повнота і обґрунтованість самостійних висновків, які зроблені студентом в результаті проходження практики	1- 15 бали
7.	Позитивний відгук керівника УДПУ	1- 10 бали
8.	Оцінка керівника практики від визначеної установи	1- 10 бали
	Загальна сума балів	100

Оцінювання студентів передбачає диференційований залік. Оцінка виставляється за 100 бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

Шкала оцінювання

A	Відмінно	90 – 100%
B	Дуже добре	82 – 89%
C	Добре	75 – 81%
D	Задовільно	67 – 74%
E	Задовільно (достатньо)	60 – 66%
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59%
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1 – 34%

Термін проходження практики є варіативним, визначається навчальним планом факультету. Науково-навчальною базою археологічної практики студентів є науково-дослідний інститут археологічних культур Буго-Дніпровського межиріччя, науково-дослідна лабораторія «Археологія Уманщини» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, а також Інститут археології НАН України, Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура», Державний історико-культурний заповідник «Меджибіж». Організацію практики здійснюють викладачі кафебри загальної історії.

1.2. МУЗЕЙНА ТА АРХІВНА ПРАКТИКИ

Метою практики є здобуття студентами навичок професійної діяльності фахівця-історика.

Завдання практики:

- навчитися застосовувати в практичній площині отримані теоретичні знання з курсів «Архівознавство» та «Основи музеєзнавства»;
- ознайомитися з організацією архівів і музеїв в Україні, напрямами та формами їх роботи щодо комплектування, обробки, систематизації, обліку, зберігання та використання архівних документів і музейних експонатів;
- оволодіти навичками раціонального пошуку, відбору, аналітичного дослідження архівних документів і музейних експонатів, методикою їх використання у науково-дослідній, навчально-виховній та науково-популяризаторській роботі за професійною спрямованістю;
- залучення до активної популяризації матеріалів архівних фондів серед населення в соціально-правових, господарських, культурно-просвітницьких та інших цілях;
- отримати практичний досвід індивідуальної та групової роботи, самоорганізації, систематичного набуття й поповнення знань, вмінь і навичок роботи за обраним фахом.

Зміст практики

1. Загальне ознайомлення з архівною/музейною установою (у вигляді ознайомчих лекцій та екскурсій). Проведення інструктажу.
2. Вивчення історії архівної/музейної установи, її розвитку, досягнень та актуального стану.
3. Вивчення системи комплектування й формування архівних/музейних фондів.
4. Набуття практичних навичок з обліку архівних документів або музейних експонатів.
5. Набуття практичних навичок з наукового опрацювання архівних документів або музейних експонатів.
6. Виконання колективних та індивідуальних завдань.
7. Підсумкова конференція

Основною формою реалізації програми практики є практичне заняття під керівництвом досвідченого архівного/музейного працівника, в ході якого студент-практикант під контролем керівника повинен здійснити конкретний вид індивідуальної чи колективної роботи.

Навчальними базами музейної та архівної практики є фонди Уманського краєзнавчого музею, музею УДПУ імені Павла Тичини, архівний відділ Уманської міської ради, Уманської райдержадміністрації, Уманського

краєзнавчого музею та архіву УДПУ. Організацію практики здійснюють викладачі кафедри історії України.

Для студентів, котрі проходять практику в музейній установі, можуть бути запропоновані наступні типові індивідуальні завдання:

1. Підготувати загальну довідку про музей, в якій слід подати відомості про його профіль, коротку історію музею, структуру музейних експозицій, штатний розклад і персонал музейних працівників.

2. Підготувати довідку про роботу музею з комплектування фондів, його склад, зберігання та систематичний облік.

3. Підготувати довідку про просвітницьку та популяризаторську діяльність музею, тематику, кількість і якість екскурсій, лекцій, вистав, формах реклами.

4. Підготувати довідку про конкретну експозицію музею, її тематику, кількість і характер експонатів, їх походження.

Для студентів, котрі проходять практику в архівній установі, можуть бути запропоновані наступні типові індивідуальні завдання:

1. Укласти тематичний, географічний та іменний покажчик (у вигляді каталожних карток) до документів окремої справи, опису або цілого (невеликого) фонду.

2. Підготувати подокументний опис (у вигляді регестів) архівної справи.

3. Укласти архівну довідку.

4. Розробити тематико-експозиційний план виставки архівних документів.

5. Підготувати раніше неопублікований архівний документ (або групу документів) для наукової археографічної публікації.

Вимоги до звіту:

Звіт з навчальної практики повинен бути оформлений із дотриманням поданих нижче вимог і зданий у друкованому вигляді не пізніше встановленого терміну.

Складові звіту:

- загальні відомості про архівну/музейну установу, в якій студент проходив практику;

- характеристика діяльності установи по роботі з архівними/музейними фондами;

- характеристика наукової та популяризаторської діяльності установи;

- перелік виконаних студентом під час практики колективних та індивідуальних завдань (їх характер, обсяг);

- аналіз власної діяльності із зазначенням про труднощі; власні рекомендації.

На титульній сторінці звіту вказуються назва вуза, факультета, курс, група, прізвище студента, час і місце проходження практики, керівник практики. Звіт перевіряється і затверджується керівниками практики від бази та факультету.

Критерії оцінювання

Оцінювання студентів передбачає диференційований залік. Оцінка виставляється за 100 бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

№ п/п	Вид діяльності, що оцінюється	Розподіл балів
1.	Виконання колективних завдань	30
2.	Виконання індивідуальних завдань	30
3.	Звітна документація	20
4.	Захист практики	20

Шкала оцінювання

A	Відмінно	90 – 100%
B	Дуже добре	82 – 89%
C	Добре	75 – 81%
D	Задовільно	67 – 74%
E	Задовільно (достатньо)	60 – 66%
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59%
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1 – 34%

1.3. ПРАВОВА ПРАКТИКА

Мета практики: закріплення студентами теоретичних знань з правознавства, набуття практичних умінь і навичок роботи в установах та організаціях правового напрямку.

Завдання практики :

- поглибити, систематизувати і закріпити знання, отримані під час вивчення економічних, правових та інших дисциплін;
- сформувати особисті навички практичної роботи при розгляді різноманітних правових питань;
- розвинути вміння самостійно працювати з законодавчою, інструктивною та нормативною літературою, практично розглядати вирішення окремих питань господарської діяльності;
- практично ознайомитися з діяльністю установи, структурою управління установи та вивчити практичне надання послуг;
- закріпити здібності студента підбирати, систематизувати та аналізувати необхідну інформацію, яка потрібна для надання правових послуг.

Студенти-практиканти проходять навчальну правову практику в органах судової влади, в установах підпорядкованих Міністерству внутрішніх справ або Міністерству юстиції, які мають кваліфікованих юристів та відповідних спеціалістів. Такими установами та організація у місті Умані можуть бути Уманський міськрайонний суд, Кримінальна міліція у справах неповнолітніх, Уманське міськрайонне управління юстиції або підпорядковані йому міський відділ ДВС та міський відділ РАЦС, юридичні відділи органів місцевого самоврядування та виконавчої влади.

Зміст практики:

I. Підготовчий етап.

II. Практичний етап

III. Звітний етап.

Під час проходження навчальної практики студенти повинні в повному обсязі і в такій послідовності виконати наступні завдання:

1. Ознайомитися з структурою, функціями та повноваженнями відповідних органів, їх структурних підрозділів (регламенти, типові положення, положення тощо), підприємств (установчі документи).

3. Ознайомитися з функціональними обов'язками працівників структурних підрозділів, де безпосередньо проходить практика.

4. Ознайомитися з організацією роботи відповідного органу (установи) чи підприємства: планування роботи, облік проведених заходів, контроль за виконанням планів, вказівок і розпоряджень вищестоящих органів, діяльності в цілому.

5. Вивчити основні напрями, форми і методи діяльності органу (установи) чи підприємства, де проходить практика, його структурних підрозділів.

6. Вивчити організацію діловодства у відповідному органі (установі) чи підприємстві. Порядок ведення діловодства за зверненнями громадян .

7. Ознайомитися з формою, структурою та змістом основних видів документів, пов'язаних з діяльністю органу (установи), його структурного підрозділу чи підприємства (розпорядження, рішення, постанова, наказ, припис, вказівка, протокол, статут, позов, претензія тощо).

8. Бути присутнім (по можливості) на всіх заходах організаційного характеру, що проводяться на базі практики (сесії, засідання, наради, семінари тощо).

9. Ознайомитися з основними формами взаємодії державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, суб'єктів господарювання та громадян у вирішенні окремих питань.

10. Систематично вести записи у щоденнику практики та в робочому зошиті, подавати їх керівникові практики на перевірку. Оформлені належним чином документи по навчальній практиці своєчасно подати на кафедру.

Вимоги до звіту

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та проходження практики. При складанні заліку про проходження практики студент має представити своєму науковому керівнику наступні документи: звіт про проходження практики, щоденник проходження практики і характеристику, план виконання практичних завдань правового характеру, зразки документів з якими студент ознайомився в період

проходження практики. По закінченню виробничої практики студенти складають письмовий звіт, який підписується і оцінюється безпосередньо керівником від установи або організації, підпис якого скріплюється печаткою.

У звіті зазначається:

- 1) місце проходження практики, термін і послідовність виконання програми;
- 2) види виконання робіт за етапами проходження практики;
- 3) зміст виконаних робіт і їх коротка характеристика;
- 4) аналіз та висновки щодо вирішених питань, а також щодо практики застосування відповідного законодавства при їх вирішенні, власна точка зору з цих питань;
- 5) аналіз проблемних питань правозастосування та пропозиції щодо їх розв'язання;
- 6) висновки про проходження практики і пропозиції щодо вдосконалення цього процесу.

До звіту додаються:

- 1) характеристика з бази практики, підписана керівником від бази практики;
- 2) щоденник, в якому відображається хронологія проходження практики;
- 3) зразки юридичних і інших документів, складених студентом самостійно, результати виконання індивідуального завдання.

Підсумки практики оцінюються комісією, яка призначається завідувачем кафедри. До складу комісії входять керівники практики від факультету, працівники, які керували практикою в організаціях та установах, викладачі, які викладали практикантам правові дисципліни.

Критерії оцінювання

№ п/п	Зміст виконаної роботи студентом	Кількість балів
1.	Загальне оформлення ведення щоденника	1- 15 балів
2.	Якість оформлення та зміст звіту про проходження практики	1- 15 бали
3.	Якість знань, проявлених під час практики та їх відображення у звітній документації	1- 10 бали
4.	Зміст і повнота виконання завдань практики, в тому числі й індивідуальних	1- 10 бали

5.	Якість поданих юридичних та інших документів, самостійно складених студентом	1- 15 бали
6.	Повнота і обґрунтованість самостійних висновків, які зроблені студентом в результаті проходження практики	1- 15 бали
7.	Позитивний відгук (характеристика)	1- 10 бали
8.	Оцінка керівника практики від визначеної установи	1- 10 бали
	Загальна сума балів	100

Шкала оцінювання

A	Відмінно	90 – 100%
B	Дуже добре	82 – 89%
C	Добре	75 – 81%
D	Задовільно	67 – 74%
E	Задовільно (достатньо)	60 – 66%
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59%
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1 – 34%

1.4. ЕТНОГРАФІЧНА ПРАКТИКА

Етнографічна практика здійснюється експедиційним методом, який передбачає виїзд групи студентів на чолі з керівниками практики в район дослідження (населені пункти історичної Уманщини) та проведення там польової етнографічної роботи.

Мета: дослідити особливості традиційної матеріальної та духовної культури Черкаського краю (історичної Уманщини).

Завдання практики:

- Навчальне – навчити студентів бачити сучасний стан етнографічних явищ.
- Професійне – виробити у студентів-практикантів уміння і навички збирача-етнографа.
- Наукове – виробити у студентів уміння обробляти зібраний матеріал, озброїти їх навичками і технологією ведення наукового дослідження.

Зміст практики

1. Вивчення наукової, науково-популярної літератури та періодичної преси, в якій подаються відомості про населений пункт, в якому проходить практика.
2. Проведення польової етнографічної роботи під час практики: опитування.
3. Прилучення молоді до витоків кращих народних традицій, підвищення загального духовного рівня, посилення громадянської активності молодих людей, поглиблення почуття етнопатріотизму.

Пошукова етнографічна робота студентів здійснюється згідно з планом наукової діяльності науково-дослідної лабораторії «Етнологія Черкаського краю» та кафедри української літератури та українознавства. В кінці проходження практики відбувається систематизація і каталогізація зібраного етнографічного матеріалу.

Звітна документація:

1. Папка із матеріалами етнографічної практики.
2. Записаний етнографічний матеріал за запитальником, фотографії, карта населеного пункту та ін. на електронних носіях.
3. Польовий щоденник.
4. Етнографічні знахідки, експонати (кожний експонат має бути паспортизований), які студенти будуть презентувати на виставці під час захисту практики.

Критерії оцінювання

№ п/п	Зміст виконаної роботи студентом	Кількість балів
1.	Опрацювання наукової, науково-популярної, довідкової літератури та періодичної преси, в якій подаються відомості про даний населений пункт	5
2.	Проведення опитування інформаторів за запитальником під час етнографічної експедиції	15
3.	Фіксація матеріалів практики за допомогою технічних засобів у процесі польової етнографічної роботи	10
4.	Збирання стародавніх речей, предметів побуту під час практики.	5
5.	Оформлення звітної документації етнографічної практики	5
6.	Систематизація і каталогізація зібраного етнографічного матеріалу	10

7.	Розробка презентації матеріалів етнографічної практики	15
8.	Доповідь на конференції за результатами практики	15
9.	Участь у відтворенні народних обрядів за матеріалами практики .	20

Шкала оцінювання

A	Відмінно	90 – 100%
B	Дуже добре	82 – 89%
C	Добре	75 – 81%
D	Задовільно	67 – 74%
E	Задовільно (достатньо)	60 – 66%
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59%
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1– 34%

1.5. КОМПЛЕКСНА НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВА ПРАКТИКА ІЗ ГЕОЛОГІЇ З ОСНОВАМИ ГЕОХІМІЇ ТА КАРТОГРАФІЇ З ОСНОВАМИ ТОПОГРАФІЇ

Польова практика з навчального курсу «Геологія з основами геохімії» є важливою складовою ланкою у навчальному процесі для майбутнього вчителя географії. Місце практики (с. Колочава, Міжгрьський р-н, Закарпатська обл.) дає можливість наочно показати та дослідити дуже різномірну гаму геологічних об'єктів та процесів, а саме: мінеральні джерела питної води, форми знаходження мінералів у природі (сталактити і сталагміти), різні геологічні відслонення, геологічну діяльність гірських річок, тимчасові водні потоки, різномірні складки, різномірні форми рельєфу, зсуви, сфагнове болото, природні (гірське озеро Синевир), і штучні водойми (Вільшанське водосховище) та простежити наслідки антропогенної діяльності, тощо.

Метою практики є закріплення, поглиблення і розширення знань з курсу «Геологія з основами геохімії», ознайомлення з геологічними процесами і результатами їх діяльності, набути практичних навиків проведення польових робіт.

Завдання практики:

- навчити студентів працювати з гірничим компасом і орієнтуватися на місцевості;
- ознайомити їх з методикою ведення польової геологічної документації;
- прищепити навик описання природних об'єктів і явищ;
- показати результати діяльності ендогенних та екзогенних процесів (форми рельєфу, продукти руйнування, транспортування та акумуляція гірських порід, тощо);

- навчити розпізнавати та описувати дислокаційні форми залягання гірських порід.

Завдання навчально-польових геологічних досліджень

- Ознайомитися з основними напрямками польових робіт при вивченні геологічної будови даної ділянки поверхні (земної кори), а саме:

- навчити користуватись геологічним спорядженням (геологічним молотком, визначати діагностичні властивості мінералів і визначати гірські породи у польових умовах, проводити їх відбір і т. д.) і особливо гірським компасом та способами визначення елементів залягання шарів гірських порід;

- дослідити візуально рельєф місцевості та за допомогою топографічної карти або аерофотознімка (АФЗ по можливості) порівняти його з рельєфом попередніх досліджень;

- встановити за допомогою топографічної карти (або АФЗ) гідрографічну мережу та дослідити її (русло, заплаву та тераси річки з відбором проб гірських порід та ґрунту – описати), якщо є в ній зміни, нанести їх на карту;

- відтворити палеогеографічну обстановку даної місцевості (використовуючи літературні джерела або дослідити відслонення гірських порід – відібрати проби гірських порід);

- робота з місцевим населенням (переговорити з особами похилого віку, які можуть дати інформацію про різні аномальні явища, які мали місце на території дослідження (землетруси на даній території, паводки та повинні, схід лавин з гір, засухи, пилові бурі і т. п.).

У навчально-польовій практиці виділяють три періоди: підготовчий, польовий і камеральний.

Підготовчий період розпочинається за декілька днів до початку практики і проходить в УДПУ імені Павла Тичини в аудиторіях природничо-географічного факультету. Студенти-практиканти проходять інструктаж по

техніці безпеки та проходять медичну комісію. Знайомляться з основними завданнями запланованих польових геологічних досліджень. Забезпечується проведення відповідної наукової підготовки. Ця підготовка полягає у ознайомленні студентів з літературою, яка висвітлює геологічну будову Карпат, а також з картографічними, колекційними та іншими матеріалами. Стан підготовленості студентів до проходження практики перевіряється на лабораторно-семінарських заняттях (Карпатський семінар), які проводяться у академічних групах на першому етапі польового періоду. По завершенні підготовчого періоду формуються робочі групи (бригади) чисельністю 5 - 6 студентів, кожна з яких надалі працює самостійно та обираються (призначаються) їх керівники (бригадири). Для кожної бригади також призначається науковий керівник-консультант з викладачів, який надалі здійснює безпосереднє керівництво бригадою і надає їй необхідну методичну допомогу протягом наступних етапів практики.

Польовий період триває 4 дні проходить на навчальному полігоні, який знаходиться в Карпатах, в околицях сіл Колочава та Мерешор Міжгірського району Закарпатської області. Головним завданням цього етапу практики є проведення польових робіт (пошукових маршрутів), з метою самостійного збирання студентами даних (фактичного матеріалу), необхідного для складання геологічної карти М 1:50000.

Камеральний період проходить у навчальній аудиторії (ауд. № 312) природничо-географічного факультету УДПУ імені Павла Тичини. Основним завданням цього періоду є остаточне опрацювання і систематизація зібраних польових матеріалів та складання звіту про навчально-польову практику.

Звіт з практики

Звіт про практику складається за стандартною формою звітів, що повинен містити наступні розділи:

Вступ(обов'язково зазначається дата проведення, мета та завдання навчально-польової практики і т. п.)

1. Загальна фізико-географічна характеристика району
 - 1.1 Кліматичні умови
 - 1.2 Гідрографічна мережа
 - 1.3 Рельєф місцевості
 - 1.4 Інша інформація яку Ви вважаєте необхідною (відомості про ґрунти, біологічний світ, економіку, шляхи сполучення, тощо).
2. Геологічна будова Українських Карпат
 - 2.1 Короткий нарис історії геологічного вивчення
 - 2.2 Історія геологічного розвитку
 - 2.3 Корисні копалини
 - 2.4 Стратиграфія
 - 2.5 Тектоніка
 - 2.6 Геологічна будова

3. Екологічний стан околиць с. Колочава
 4. Щоденник польової практики
- Висновки
Список використаної літератури

Польова практика з картографії з основами топографії

Для проведення навчально-польової практики з картографії з основами топографії пропонується використовувати полігон, що розташований на околиці с. Колочава (Міжгірський район, Закарпатська обл.), а також територію околиць м. Умань.

Метою практики є – закріплення теоретичних знань із навчального курсу картографія з основами топографії, навчання студентів низки методів польових топографічних досліджень і навичок їх застосування, що будуть необхідні їм для подальшої науково-педагогічної діяльності.

Завданням практики:

- познайомити майбутніх вчителів географії з основами картографічної науки, в першу чергу з картознавством, математичною картографією, картометрією і топографією,
- розвивати вміння студентів самостійно вести топографічні виміри (складати карту і план),
- аналізувати географічні карти і правильно їх використовувати (орієнтуватися на місцевості).

Навчально-польова практика поділяється на три періоди: підготовчий, польовий і камеральний.

Підготовчий період розпочинається за декілька тижнів до початку практики і проходить в аудиторії №312 УДПУ імені Павла Тичини природничо-географічного факультету. Під час цього періоду майбутні студенти-практиканти вивчають будову та принцип роботи шкільної мензули, бусолі Стефана, теодоліту та нівеліру; проходять інструктаж по техніці безпеки, про що робиться запис у журналі з техніки безпеки. Медичну комісію студенти проходять індивідуально за декілька тижнів до початку НПП. У подальшому студентів знайомлять із основними завданнями запланованих топографічних і картографічних польових робіт; наголошують увагу на веденні польової документації (польові щоденники, фото- та кіно зйомки). Ця аудиторна підготовка полягає в ознайомленні студентів із літературою в якій висвітлена бурова та методика знімальних робіт і складання планів і карт. Стан підготовленості студентів до проходження практики перевіряється на

семінарському занятті, яке проводиться у академічних групах до початку польового періоду.

Зміст польового періоду досліджень:

1. Провішування і вимір ліній на місцевості
2. Зйомки місцевості за допомогою приладів низької точності
3. Робота з шкільною мензулою.
4. Зйомка місцевості за допомогою бусолі Стефана.
5. Високоточні зйомки місцевості. Зйомка полігону теодолітом.
6. Висотні зйомки.

Камеральний період

Камеральний період проходить у навчальні аудиторії (ауд. № 312) природничо-географічного факультету УДПУ імені Павла Тичини. Основним завданням цього періоду є остаточне опрацювання і систематизація зібраних польових матеріалів та складання і написання звіту про проходження навчально-польової практики.

Крім зазначеного студенти самостійно виконують індивідуальні завдання:

1. Робота з картою: вивчення природних та соціально-економічних особливостей місцевості – *1 год.*
2. Орієнтування на місцевості і т. п. – *1 год.*
3. Визначення за картою абсолютних і відносних висот місцевості полігону проходження навчально-польової практики – *1 год.*
4. Визначення типу рельєфу та основних його форм – *1 год.*
5. Нанесення схем маршрутів на картографічну документацію - *1 год.*
6. Розробка можливих маршрутів із врахуванням часу, місць стоянки та місць відпочинку і т. п.;
7. Визначення координат (географічних і прямокутних) об'єктів місцевості *1 год.*
8. Проведення оцінки ступеня антропогенного впливу на полігоні дослідження – *1 год.*
9. Оформлення звітної документації, відеофільму та фотозвіту про проходження навчально-польової практики – *1 год.*
10. Застосування картографічних творів у даній місцевості - *1 год.*

Самостійна робота студента проводиться під постійним контролем та консультаціями з боку викладача – керівника навчально-польової практики.

Звіт з практики

Для колективного захисту НПП кожним студентом має бути представлений щоденник та колективом студентів (бригади) звіт з практики. Звіт повинен бути повним і оформлений відповідно до вимог, мати охайний вигляд.

Вступ

1. Провішування ліній на місцевості
2. Зйомки місцевості:
 - 1) Зйомка місцевості за допомогою приладів низької точності.
 - 2) Окомірна та маршрутні зйомки
 - 3) Устрій та робота з шкільною мензулою
 - 4) Будова та принцип роботи бусолі Стефана
 - 5) Високоточні зйомки місцевості
 - 6) Будова та принцип роботи з теодолітом
 - 7) Устрій та робота з нівеліром
3. Картографічний матеріал польових досліджень
4. Самостійне завдання
5. Щоденник польової практики
- 6.Заклучення
- 7.Список використаної літератури.

Критерії оцінювання

- оцінка виконання та оформлення завдань за темами практичних робіт практики;
- оцінка оформлення завдань для самостійної роботи;
- оцінка за складання плану місцевості;
- відвідування польових практичних занять.

Розподіл балів, що присвоюється студентам

Змістові модулі (Виконання польових робіт)					Виконання завдань самостійної роботи	Ведення польового щоденника	Написання звіту
I	II	III	IV	V	до 20	до 10	до 20
10	10	10	10	10			

Розподіл балів за видами навчальної роботи:

- відвідування практичних польових занять – 2 бали за 1 заняття, до 10 балів за один день, максимальна кількість – 50 балів;
- оцінка за виконання самостійної роботи 20 балів (за 1 самостійне завдання 2 бали);
- оцінка за ведення польового щоденника та наявність первинного фактичного (картографічного) матеріалу – до 10 балів;
- написання звіту до 20 балів

Шкала оцінювання

A	Відмінно	90 – 100%
B	Дуже добре	82 – 89%
C	Добре	75 – 81%
D	Задовільно	67 – 74%
E	Задовільно (достатньо)	60 – 66%
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59%
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1– 34%

1.6. ПРАКТИКА З ЗАГАЛЬНОГО ЗЕМЛЕЗНАВСТВА (МЕТЕОРОЛОГІЯ, ГІДРОЛОГІЯ ТА ГЕОМОРФОЛОГІЯ)

Головною метою навчальної польової практики з загального землезнавства є закріплення й поглиблення знань набутих студентами під час вивчення теоретичних основ «Загального землезнавства» на II курсі та практичних аспектів таких географічних дисциплін як метеорологія, гідрологія, геоморфологія.

Програма польової практики з загального землезнавства передбачає формування в студентів певних навичок і умінь роботи з сучасними приладами для спостереження за погодою, проведення гідрометричних вимірів та спостережень, опису сучасних форм рельєфу тощо. Такі завдання умовно можна об'єднати в декілька груп:

Перша група завдань – спрямована на загальне ознайомлення студентів з методикою проведення польових досліджень та обробки отриманих результатів.

Друга група завдань – передбачає безпосередньо польові дослідження (мікрокліматичні та гідрологічні спостереження, проведення навчальних екскурсій по визначенню особливостей рельєфу, його змін під впливом природних та антропогенних чинників тощо), ведення польових щоденників. Ця група завдань складає основу польової практики з загального землезнавства.

Третя група завдань – передбачає проведення виховної роботи в студентському колективі та під час польової практики.

Логічним завершенням практики також є складання та захист звіту (побригадно) та складання заліку (індивідуально).

Польова практика з загального землезнавства відбувається у три етапи: підготовчий, польовий, камеральний.

Підготовчий етап здійснюється завчасно до початку строку польових спостережень і включає:

а) ознайомлення студентів з метою, етапами та програмою навчальної польової практики з метеорології, гідрології, з геоморфології, з комплексом навчально-методичних та організаційних заходів;

б) факультативні оглядові, настановчі лекції та практичні заняття по конкретним питанням клімату, гідрографічної мережі, геологічної та геоморфологічної будови району практики;

в) самостійне вивчення студентами літератури, музейних колекцій гірських порід, мінералів, корисних копалин по районах практики;

г) інструктивні заняття з питань дисципліни, техніки безпеки, протипожежних та природоохоронних заходів, медицини;

д) підготовку та проведення організаційних зборів, на яких вирішуються питання щодо студентського самоуправління, адміністративно-господарських заходів по створенню необхідних умов праці та відпочинку колективу практики;

є) комплектування польового обладнання та матеріалів

Польовий етап є найбільш важливим та єдиним етапом кожного з видів практики. Безпосередньо в польових умовах студенти виконують поставлені завдання відповідно до того чи іншого виду практики, набувають практичних навичок та вмінь користування приладами та інструментами, описання та фотографування об'єктів спостережень та досліджень, систематизації матеріалів.

Камеральний етап, завершальний. Студенти в складі бригад остаточно систематизують та аналізують зібраний фактичний матеріал, пов'язують результати його узагальнення та усвідомлення з літературними даними. Результати виконання студентами програми польової практики з загального землезнавства оформляються у вигляді бригадного остаточного звіту, що є основним документом, який містить вичерпні відомості про виконану роботу.

ПОЛЬОВА ПРАКТИКА З МЕТЕОРОЛОГІЇ

Навчальна польова практика з метеорології є частиною загальногеографічної практики студентів.

Мета практики полягає в закріпленні теоретичних знань, отриманих студентами під час вивчення курсу «Метеорологія та кліматологія» – в набутті ними практичних навичок роботи з метеорологічними приладами, в оволодінні засобами та прийомами обробки та аналізу результатів польових мікрокліматичних спостережень.

Завданнями практики є ознайомлення студентів з:

- проведенням комплексу метеорологічних спостережень мережею метеорологічних станцій Держкомгідромету України;
- мікрокліматичними спостереженнями в різних умовах рельєфу, рослинності, контактної зони «суходіл-річка», а також в межах урбанізованих територій;
- організацією спостережень за забрудненням атмосфери; з методами та прийомами первинної обробки та аналізу матеріалів спостережень;
- використанням (по можливості) приземних карт погоди і супутникової інформації для аналізу синоптичної обстановки в регіоні.

Практика з метеорології виконується бригадами по 3-5 чоловік. Звіт про практику складається один на бригаду, підготовка окремих його розділів розподіляється між членами бригади.

Місцем проведення практики повинне бути таке, де на обмеженій території зустрічаються різні природні комплекси (наприклад берег р, Пд. Буг біля с.Ставки Бершадського району).

Тривалість практики 2-3 дні. Практика з метеорології бажано поєднувати з практикою з гідрології, якщо дозволяє місцевість.

Необхідною умовою успішного проходження практики з метеорології є виконання кожним студентом конкретного науково-дослідницького завдання. Ці завдання формулюються в перший день практики і можуть стати підґрунтям для написання в подальшому курсових робіт, наукових статей.

Зміст практики

Перший день. Вступна бесіда викладача про мету і завдання практики, її структури і змісту, про організацію мікрокліматичних спостережень, особливостей формування мікроклімату міста, лісу, луків. Знайомство з методикою організації мікрокліматичних спостережень. Вибір пунктів

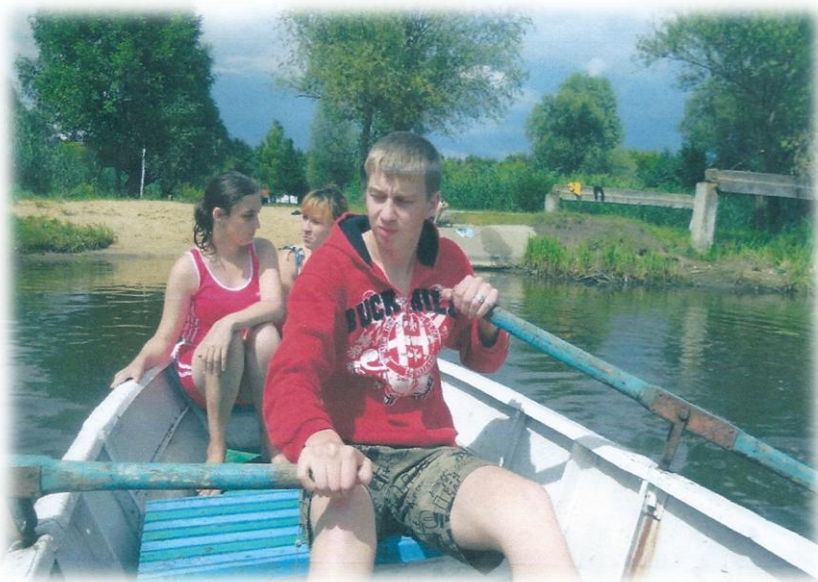
спостереження. Постановка перед студентами конкретних завдань науково-пізнавального характеру, початок проведення спостережень.

Другий день. Знайомство з організацією роботи мережевої метеорологічної станції за місцем проведення практики. Інструментальні спостереження за атмосферним тиском за допомогою барометра-анероїда, за температурою і вологістю повітря за допомогою аспіраційного психрометра та гігрометра, за швидкістю і напрямом вітру за допомогою анемометра та спеціального вимпела. Проведення мікрокліматичного знімання місцевості. Мікрокліматичні спостереження проводяться одночасно на всіх точках за допомогою однотипних приладів. Проведення спостережень - погодинно з 8-ої до 20-ої години за місцевим часом - за такими величинами: атмосферним тиском, температурою і вологістю, температурою поверхні ґрунту, напрямком і швидкістю вітру, хмарністю та атмосферними опадами.

На місці проведення практики складається схема і подається опис місцезнаходження пункту спостереження, обговорюється і записується в щоденник характер погоди і особливості протікання атмосферних процесів під час знімання.

Третій день. Продовження мікрокліматичних спостережень. Камеральні роботи. Аналіз зібраних матеріалів. Побудови графіків денного ходу метеорологічних величин, оформлення таблиць.

ПОЛЬОВА ПРАКТИКА З ГІДРОЛОГІЇ

Навчальна польова практика з гідрології також є частиною загальногеографічної практики студентів.

Мета практики полягає в закріпленні теоретичних знань, отриманих студентами під час вивчення курсу «Гідрологія», в набутті ними практичних навичок роботи по вимірюванню швидкості течії річки, ширини і глибини русла річки, в оволодінні способами прийомами обробки та аналізу гідрологічних спостережень.

Як зазначалось, польову практику з гідрології доцільно поєднувати з польовою практикою з метеорології з метою, щоб одна група студентів

займались метеорологічними спостереженнями, інша – гідрологічними, одночасно. Практика з гідрології виконується бригадами по 3-5 чоловік. Звіт про практику складається один на бригаду і оформлюється разом із звітом про проходження польової практики з метеорології. Місце проведення практики з гідрології обирається таке, де є зручний доступ до річки, де є умови провести виміри швидкості, ширини і глибини русла. Тривалість практики 2-3 дні.

Зміст практики

Перший день. Вступна бесіда викладача про мету і завдання практики, її зміст, про організацію гідрологічних спостережень, дотримання правил техніки безпеки. Вибирається місце проведення спостережень та вимірів. Перевіряється обладнання (човен, мірний трос, секундомір, тощо).

Перед студентами ставляться конкретні завдання науково – пізнавального характеру. Визначається графік проведення робіт. Проводиться екскурсія з метою вивчення будови долини річки.

Другий день. Визначення морфологічних характеристик русла річки. Обчислення витрати води за швидкостями, виміряними поверхневими поплавками, і глибинами потоку.

ПОЛЬОВА ПРАКТИКА З ГЕОМОРФОЛОГІЇ

Навчальна польова практика з геоморфології є заключною частиною польової практики з загального землезнавства.

Метою практики є закріплення та поглиблення знань, набутих студентами під час вивчення розділу «Літосфера. Рельєф поверхні», або «Загальна геоморфологія», що входить до курсу «Загальне землезнавство».

Завданнями практики є :

1. Спостереження і осмислення форм рельєфу, процесів та явищ рельєфоутворення (ведення і документування маршрутних спостережень, опис геологічних розрізів, різних форм рельєфу).

2. Аналіз результатів та генетичних особливостей рельєфоутворюючих чинників, ендегенних, екзогенних та техногенних процесів динаміки антропогенних змін.

3. Вивчення в природних умовах просторово - часових характеристик, документів і пам'яток геологічного літопису як незаперечного доказу еволюційного розвитку земної кори та біоти.

4. Аналітичний підхід до вирішення та вивчення проблем рельєфоутворення.

Польова практика з геоморфології, як і попередні польові практики поділяються на три послідовні етапи:

1. Підготовчий
2. Польовий
3. Камеральний

Безпосередньо в польових умовах студенти знайомляться з характерними та відмінними особливостями форм рельєфу, історії їхнього розвитку,

спостерігають специфіку проявів та результати ендегенних, екзогенних, антропогенних процесів, рельєфоутворюючі чинники та явища, а також набувають навичок узагальнення побачених явищ.

Під час польового етапу практики студенти повинні набути навичок описування, фотографування та замальовування в польовому щоденнику геоморфологічних об'єктів спостереження, топографічного орієнтування на місцевості, складання карти фактичного матеріалу (ліній маршрутів, точок спостереження).

Польову практику з геоморфології можна проводити різними маршрутними варіантами, залежно від підготовки студентів та можливості організації виїзду учасників практики за межі міста.

Пропонується варіант проходження практики в межах південної частини Західно – Придніпровської денудаційної височини (околиці с. Ставки Бершадського району Вінницької обл.), що являє собою своєрідний та унікальний регіон, де можна в повній мірі спостерігати та пізнавально вивчати різноманітні геоморфологічні об'єкти.

Звіт з практики

Після завершення комплексної практики студенти складають звіт, куди включаються розділи з метеорології, гідрології та геоморфології: «Звіт про проходження польової практики з загального землезнавства (метеорологія, гідрологія та геоморфологія)».

Результати захисту звіту, який включає також індивідуальне опитування студентів, визначають складання заліку за проходження польової практики.

Матеріал, відібраний до звіту, потрібно старанно систематизувати і опрацювати. Наприкінці звіту даються підсумки, які містять у собі висновки і пропозиції. Заголовком при цьому «Висновки і пропозиції», написані або надруковані окремим рядком симетрично тексту великими літерами.

Текстова частина звіту може супроводжуватись малюнками, схемами, фотографіями, кресленнями тощо. Матеріали звіту необхідно викладати стисло, без повторів.

Кожна таблиця, малюнок повинні мати номер і назву. Допоміжний матеріал вміщують у додатку. Звіт про виконання практики пишуть від руки або друкують на одному боці аркушу формату А4, рамки і загальні написи не роблять.

Поля залишають з усіх чотирьох боків аркушів не менш як зліва – 30мм, справа -10, зверху - 15, знизу – 20мм.

Обсяг текстової частини звіту з ілюстраціями – 15-20 сторінок.

Зміст звіту має включати в себе такі розділи:

- Вступ (вказані завдання практики);
- Р.1. Опис місцевості (де проходить практика);
- Р.2. Організація польової практики (висвітлення всіх видів робіт);
- Р.3. Виховна робота

- Висновки і пропозиції.

Критерії оцінювання роботи:

1. Систематизованість, чіткість побудови, логічна послідовність викладення матеріалу;
2. Переконалива аргументація, стислість і точність формулювання;
3. Конкретність показу результатів роботи;
4. Показ висновків й обґрунтування рекомендацій.

Оцінювання студентів передбачає диференційований залік. Оцінка виставляється за 100 бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою. Оцінюються всі види робіт з загального землезнавства (метеорологія, гідрологія та геоморфологія)

Шкала оцінювання

A	Відмінно	90 – 100%
B	Дуже добре	82 – 89%
C	Добре	75 – 81%
D	Задовільно	67 – 74%
E	Задовільно (достатньо)	60 – 66%
F	Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59%
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1 – 34%

1.7. ПОЛЬОВА ПРАКТИКА З НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ « МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ»

Метою практики є – закріплення теоретичних знань з методики викладання географії, навчання низки методів польових географічних досліджень і навичок їх застосування, що будуть необхідні студентам для педагогічної та наукової діяльності. Польова практика створює необхідні теоретико-методичні основи для засвоєння набутих знань, які будуть необхідні випускникам в подальшій роботі.

Завдання практики:

- ознайомлення студентів з методикою організації та проведення роботи на шкільному географічному майданчику;
- організація та проведення екскурсій на уроках фізичної та економічної географії;
- методика організації туристично-краєзнавчої роботи в школі та створення шкільного краєзнавчого музею;
- використання топонімічних джерел на уроках географії;
- обробка методичного матеріалу, підготовка звітної документації.

Зміст навчально-польової практики

У процесі практики студенти повинні:

- 1) оволодіти навиками створення, упорядкування навчального метеорологічного майданчику; набуття практичних навичок і вмінь роботи з основними приладами на метеорологічних майданчиках; вміння правильно вести календар спостережень; проведення спостережень за окремими компонентами довкілля; виявлення кращого педагогічного досвіду організації роботи на навчальних метеорологічних майданчиках і поширення цього напрямку роботи в загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах;
- 2) навчитись організовувати навчальні екскурсії з географії, визначати їх мету, зміст та методику проведення, опрацьовувати зібрані матеріали;
- 3) розкрити роль і значення туристично-краєзнавчої роботи в сучасній школі, її вплив на фізичний розвиток, розумову працездатність і функціональний стан організму школярів різних вікових груп, ознайомитись з принципами та формами туристично-краєзнавчої роботи в школі; створенням краєзнавчого музею в школі та його значення в навчально-виховному процесі;
- 4) ознайомитись з особливостями використання топонімічних матеріалів у навчанні географії, розглянути напрямки використання топонімічних джерел на уроках географії, а саме пізнавальний, науково-дослідницький та прикладний.

Структура залікового кредиту

З/М (день практики, години)	Тема	Завдання	Бали	Заг. бал
1 (6 годин)	Підготовчий етап	а) Організаційна підготовка; б) навчально-методична підготовка; в) технічна підготовка; г) вивчення літературних джерел.	4 4 4 4	16
2	Шкільний географічний майданчик	а) Планування географічного майданчика; б) обладнання географічного майданчика; в) метеорологічне обладнання і його використання для спостереження за погодою; г) виготовлення саморобних метеорологічних приладів.	4 4 4 4	16
3	Методика організації та проведення шкільних географічних екскурсій	а) Навчальні екскурсії з географії; б) підготовка вчителя до екскурсії; в) особливості організації та проведення екскурсій з фізичної географії; г) особливості організації та проведення екскурсій з економічної географії.	4 4 4 4	16
4	Туристсько-краєзнавча робота в школі	а) Методика організації туристично-краєзнавчої роботи в школі; б) форми туристично-краєзнавчої роботи; в) створення шкільного краєзнавчого музею;	4 4 8	16
5	Топоніміка у вивченні географії	а) Топонімічні матеріали на уроках географії та в позакласній роботі; б) пошукова робота з топоніміки рідного краю; в) Напрямки використання топонімічних джерел на уроках географії.	4 4 8	16
6	Підготовка звіту	Текстова частина та фото оформлення.	14	14
Загальна кількість балів				94

Індивідуальні завдання

1. Аналіз літературних, картографічних джерел, архівних матеріалів відповідно до завдань навчально-польової практики.
2. Виготовлення саморобних метеорологічних приладів.
3. Складання методичних розробок екскурсій з фізичної та економічної географії.
4. Планування туристично-краєзнавчої роботи в школі.
5. Пізнавальна діяльність учнів з використанням топонімічних матеріалів на уроках географії.

Розподіл балів, що присвоюється студентам

Змістові модулі (Виконання завдань практики)					Виконання завдань самостійної роботи	Звіт ЗМVI	Загальна кількість балів
ЗMI	ЗMII	ЗMIII	ЗMIV	ЗMV	6	до 14	100
16	16	16	16	16			

Шкала оцінювання

A	Відмінно	90 – 100%
B	Дуже добре	82 – 89%
C	Добре	75 – 81%
D	Задовільно	67 – 74%
E	Задовільно (достатньо)	60 – 66%
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59%
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1 – 34%

II. ПЕДАГОГІЧНА (ВИРОБНИЧА) ПРАКТИКА

Виробничу практику здобувачі вищої освіти історичного факультету проходять відповідно до напрямів підготовки і спеціальності. Цей вид практики є невід'ємною частиною підготовки до професійної діяльності майбутніх висококваліфікованих фахівців, які здобувають освітні ступені. Умовою успішного проходження педагогічної практики є опанування студентами змісту фундаментальних дисциплін, методики їх викладання, основ педагогіки для викладання відповідних дисциплін у загальноосвітніх школах, гімназіях, ліцеях, спеціалізованих середніх навчальних закладах.

2.1. НАВЧАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

Виробнича практика студентів історичного факультету починається з навчальної педагогічної практики, яка є складовою частиною професійної підготовки бакалаврів. Згідно навчального плану практика проводиться на III курсі, загальною тривалістю один тиждень. Ця форма практичної підготовки є пропедевтичною, основне завдання якої полягає в ознайомленні із системою навчальної роботи закладу освіти, вивченні учнів і колективу класу, участі у поточній навчально-виховній роботі вчителя і класного керівника. Базами проходження педагогічної практики є загальноосвітні навчальні заклади I-III ступенів. Навчально-методичне керівництво і виконання програми практики забезпечує професорсько-викладацький склад випускних кафедр педагогіки і психології. Безпосереднє керівництво групою студентів-практикантів покладається на групового керівника. На період практики в кожній групі призначається староста.

Мета практики:

Організація сприйняття педагогічного процесу в динаміці, його спостереження, планомірний аналіз і оцінка.

Завдання навчальної педагогічної практики:

1. Проведення педагогічного спостереження за навчально-виховним процесом у школі.
2. Ознайомлення з особливостями організації навчання предметів освітньої галузі «Суспільствознавство» (історія України, всесвітня історія, правознавство, історія рідного краю, економіка, громадянська освіта).
3. Складання узагальненого аналізу діючих освітніх програм з історії, ознайомлення із шкільними підручниками та посібниками з історії, рекомендованих для навчання учнів загальноосвітніх закладів.

4. Спостереження за професійною діяльністю учителя історії, розширення професійних контактів, вивчення передового педагогічного досвіду.

5. Застосування різних методів педагогічного дослідження – спостереження, методу бесіди, анкетування, методу вивчення шкільної документації та учнівських робіт, методу психолого-педагогічного тестування, соціометрії для об'єктивної узагальненої оцінки педагогічного процесу.

6. Формування вміння аналізу педагогічного процесу, зокрема, аналізу уроку та виховного заходу.

7. Організація взаємодії й спілкування з учнями, дослідження їх індивідуальних та вікових психологічних особливостей для ефективного здійснення виховної роботи в якості класного керівника.

8. Формування професійних компетенцій, педагогічного мислення, навичок самоосвіти та самовдосконалення, поваги до фаху педагога.

Зміст практики

Мета і завдання ознайомчої практики на історичному факультеті реалізується студентами на трьох основних етапах: підготовчому, основному, підсумковому.

I. Підготовчий етап. Колоквіум з теоретичних питань педагогіки та психології. Установчий інструктаж щодо змісту практики та складання звіту. Інструктаж щодо основ безпеки життєдіяльності суб'єктів навчального процесу та дотримання правил розпорядку проведення навчальної практики.

II. Основний етап. Виконання програми навчальної практики згідно індивідуального плану роботи.

III. Підсумковий етап. Здійснення самоаналізу практичної діяльності, складання звіту, оформлення звітної документації, підготовка до виступу на звітній конференції.

Завдання основного етапу практики

1. Зібрати та систематизувати відомості про освітній заклад (історію школи, колектив навчального закладу, традиції, особливості організації навчання, режим роботи, тему , над якою працює педагогічний колектив тощо. Вивчити систему організації та планування навчального процесу.

2. Ознайомитись із базовими освітніми документами, що забезпечують навчання зі спеціальності (програми з історії, підручники, методичний ресурс бібліотеки, кабінетів історії та методичної роботи).

3.Ознайомитися зі змістом роботи учителя історії та класного керівника. Відвідати та скласти аналіз уроків історії або предметів гуманітарного циклу та заходів за планом виховної роботи.

4.Вивчити систему організації виховної роботи в школі, познайомитися з планами класного керівника.

5.Застосувати методи педагогічного дослідження для збору емпіричних даних для складання психолого-педагогічної характеристики учня класу.

6.Вести щоденник педагогічних спостережень за діяльністю суб'єктів навчально - виховного процесу.

7.Брати посильну участь у реалізації плану виховної роботи школи, класу. Провести виховний захід у закріпленому на час практики класі.

Вимоги до оформлення звітної документації

По завершенню практики подаються такі документи: індивідуальний план; педагогічний щоденник; звіт про проходження навчальної педагогічної практики; характеристику.

1.Індивідуальний план складається студентом-практикантом на початку практики. В індивідуальному плані має бути спланована діяльність практиканта на весь термін проходження практики: розробка виховних заходів, відвідування та аналіз уроків учителів, ознайомлення з підготовкою вчителя до уроку, виготовлення дидактичних матеріалів та ін. Зміст індивідуального плану фіксується у щоденнику педагогічної практики та завіряється керівником (методистом) практики.

2.Педагогічний щоденник

Це основний документ, що стисло відображає усю роботу студента-практиканта у відповідному навчальному закладі і свідчить про поступове формування його педагогічного досвіду, професійну адаптацію майбутнього фахівця, про ступінь його готовності у даний час до самостійної педагогічної діяльності. Ведеться регулярно впродовж усієї практики. В ньому систематизують всю виконану роботу, ведуть записи про проведені (відвідані) уроки і виховні заходи, складають педагогічні аналізи тощо. В щоденнику також розміщують вихідні матеріали для оформлення індивідуальної картки психолого-педагогічного вивчення учня чи класу, рефератів і наукових досліджень, описують особисті враження про школу, клас, проводиться педагогічний самоаналіз, тощо.(Дивись структурні компоненти педагогічного щоденника у додатку А)

Студент-практикант зобов'язаний на протязі усього періоду практики завжди мати щоденник при собі і надавати його за вимогою керівникам

навчального закладу, офіційним керівникам своєї практики для поточного і підсумкового контролю, внесення відповідних записів і оцінок.

3.Звіт про проходження практики

Звіт друкується на комп'ютері, або пишеться від руки (за бажанням студента) з додержанням стандартів ЄСКД, знаскрізною нумерацією сторінок і брошурується у альбом по формату А₄. У звіті повинна бути конкретно описана робота, особисто виконана студентом згідно індивідуального плану роботи; не повинно бути дослівного переписування матеріалів баз практики, а також цитування літературних джерел. Титульна сторінка звіту оформлюється за зразком (Додаток Б) .

Структура звіту

Вступ (основні завдання індивідуального плану практичної діяльності)

Р. 1 Спостереження та аналіз навчального процесу. У цій частині звіту необхідно зазначити скільки студент відвідав уроків, яким ефективним прийомом взаємодії з учнями навчився. Подати узагальнений аналіз спостережених методів і форм роботи на уроці, висновки про ефективність застосованих різних форм взаємодії учнів і вчителя, пропозиції щодо покращення організації навчання історії та інших предметів освітньої галузі.

Р. 2 Спостереження та участь в організації виховної роботи з учнями. У цій частині звіту слід висвітлити роботу студента-практиканта в позаурочний час: тематику бесід, доповідей, диспутів та ін. Необхідно навести сценарій залікового виховного заходу або дати йому розгорнуту характеристику (якщо виховний захід сценарію не передбачає), провести ґрунтовний аналіз задуму, виховного впливу, ефективності й значущості розробленого заходу. Слід не лише описати проведені заходи, а й зробити ґрунтовний аналіз їх ролі, ефективності, значення для подальшого життя дітей. Необхідно дати оцінку проведеній роботі, спробувати визначити вдалі знахідки й прорахунки, зробити висновки.

Висновки. У висновках необхідно зазначити, яке значення мала практика для педагогічної підготовки майбутнього вчителя, які позитивні й негативні сторони спостерігалися в організації практики, зробити висновки про власні здобутки (знання, уміння та навички) у ході виконання завдань практики.

4.Характеристика (відгук) з бази практики – це документ, в якому дається оцінка ділових і моральних якостей студента за підписами представників адміністрації навчального закладу. Це офіційний документ,

який видає адміністрація на прохання студента-практиканта. Характеристику пишуть або друкують у двох примірниках, один з яких зберігається у керівника практики, а другий (копію) у деканаті факультету.

Основні реквізити характеристики:

1. Назва документа й прізвище, ім'я, по батькові того, кому видається характеристика. Рік народження, освіта.

2. Текст, де зазначено період практики, обсяги та якість виконаних завдань, моральні якості студента, які він проявив під час практики, рівень організації праці, дисциплінованість і добросовісність у ставленні до роботи студента - практиканта, його ініціативність і творчість.

3. Оцінка за практику.

4. Дата складання.

5. Підпис відповідальної службової особи й гербова печатка організації, яка видала характеристику.

Текст характеристики викладається від третьої особи.

Облік і оцінка роботи студентів-практикантів

Керівник (методист) практики здійснює поточний та підсумковий контроль. По завершенні практики у трьохденний термін студенти подають керівникам звітну документацію (індивідуальний план, педагогічний щоденник, звіт про проходження педагогічної практики). На підставі аналізу всіх поданих документів та захисту звітів у комісії, журналу відвідувань і результатів роботи студента із груповим керівником приймається рішення комісії про виконання програми практики й виставлення оцінки.

Студент, робота якого була визнана незадовільною, вважається таким, що не виконав навчального плану семестру. За рішенням Ради факультету йому може бути призначене повторне проходження практики. Відповідно до «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» від 24 березня 2015 року (п. 5.7.) студенту, який не виконав програму практики без поважних причин, може бути надано право проходження практики повторно. Студент, який отримав негативну оцінку з практики відраховується з вищого навчального закладу.

Критерії оцінювання

№ п/п	Види робіт, що оцінюються
1.	Організація виховної діяльності
2.	Якість ведення щоденника психолого-педагогічних спостережень
3.	Організованість, дисциплінованість і добросовісне ставлення до

	роботи студента-практиканта.
4.	Складання психолого-педагогічної характеристики на учня
5.	Своєчасне оформлення та здача звітної документації.

Шкала оцінювання

За шкалою ECTS	За національною шкалою		Кількість балів
	прописом	цифрою	
A	Відмінно	5	90-100
B	Дуже добре	4	82-89
C	Добре	4	75-81
D	Посередньо	3	69-74
E	Задовільно	3	60-68
Fx	Незадовільно	2	40-59
F	Незадовільно	2	1-39

2.2. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР» ТА ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «СПЕЦІАЛІСТ»

Метою виробничої практики є закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих студентами у процесі вивчення циклу педагогічних, психологічних та спеціальних історичних дисциплін, ознайомлення безпосередньо в установі з педагогічним процесом у динаміці, відпрацювання професійних вмінь і навичок.

Метою практичної підготовки студентів є поглиблення теоретичних знань про навчально-виховний процес в освітній установі, ознайомлення із системою роботи вчителя історії, класного керівника, набуття професійних умінь і навиків.

Базами практики для студентів бакалаврів слугують навчальні заклади I-III ступенів. Студенти бакалаври проходять практику у 5-9 класах, а студенти спеціалісти – у 9-11 класах.

Відмінністю у змісті практики спеціалістів є те, що крім історії вони проводять уроки за спеціальністю (правознавство, географія, суспільствознавство) та складають психолого-педагогічну характеристику на клас.

Завдання практики:

1. Ознайомлення студентів із реальним процесом навчання історії та предметів зі спеціальності, із сучасними вимогами та досвідом освітніх закладів його організації.

2. Залучення студентів до педагогічного процесу, формування у студентів системи необхідних педагогічних умінь й навичок, фахових здібностей, необхідних для виконання функцій учителя історії та класного керівника.

3. Сприяння розкриттю творчих здібностей студентів, формування особистісно-індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Зміст практики

Мета і завдання педагогічної практики реалізовується студентами на трьох основних етапах: пропедевтичному, основному та підсумковому. Зміст основного етапу структурований у три модулі, а саме, модуль організаційної, навчальної та виховної діяльності студента-практиканта.

Змістовий модуль I. Організаційна діяльність.

На цьому етапі студент :

- Знайомиться з навчальним закладом, досвідом та режимом його роботи, традиціями, особливостями організації педагогічного процесу, педагогічною проблемою над якою працює школа, адміністрацією, учителем історії, класним керівником, учнями закріпленого на час практики класу.

- Визначає можливості методичного та навчального ресурсу кабінету історії, бібліотеки.

- Знайомиться із календарним планом учителя, планом виховної роботи класного керівника, узгоджує графік індивідуальної роботи, проводить консультації з вчителями щодо виконання завдань практики .

- Складає індивідуальний план роботи та узгоджує його з учителем історії, класним керівником, груповим керівником та методистами практики.

- Подає графік пробних та залікових уроків, позакласних заходів з історії , тематику виховних годин методистам кафедр.

- Оформляє та систематично веде педагогічний щоденник

Змістовий модуль II . Навчальна діяльність.

На цьому етапі студент :

- Ознайомлюється зі структурою, змістом навчальних програм із предмета, вимогами, методичними рекомендаціями Міністерства освіти щодо навчання історії у поточному навчальному році.

- Вивчає досвід роботи вчителя історії та класного керівника, відвідує уроки, позакласні заходи, складає їх педагогічний аналіз.

- Оволодіває алгоритмом підготовки до навчального заняття з урахуванням усіх етапів процесу.

- Опановує методику написання плану-конспекту навчального заняття.
- Організовує навчальні заняття:
 - o Для бакалаврів: з історії України – 2 пробних і 2 залікових; із всесвітньої історії – 2 пробних і 2 залікових;
 - o Для спеціалістів: з історії України – 2 пробних і 2 залікових; із всесвітньої історії – 2 пробних і 2 залікових; із спеціальності – 1 пробний та 1 заліковий.
- Опановує досвідом складання педагогічного аналізу та самоаналізу уроку.
- Обов'язково відвідує і аналізує залікові навчальні заняття і виховні заходи, проведені однокурсниками.
- Разом із керівниками практики і вчителями освітнього закладу у формі діалогу виявляють сильні і слабкі сторони проведених занять, визначають шляхи удосконалення організації навчально-виховного процесу.
- Систематично спостерігає за педагогічним процесом у динаміці, навчально-виховною діяльністю вчителя-предметника, класного керівника, однокурсників, веде записи у щоденнику, аналізує власну діяльність.

Змістовий модуль III. Виховна діяльність.

На цьому етапі студент:

- Ознайомлюється із колективом класу, в якому працює як помічник класного керівника, налагоджує і підтримує позитивні взаємини з учнями, спілкується з ними між заняттями та у позанавчальний час, виявляє інтерес доїхнього життя, допомагає їм у подоланні труднощів у навчанні, міжособистісному спілкуванні тощо.
- Оволодіває алгоритмом підготовки до позакласного заходу, години класного керівника.

- Опановує методику написання плану-сценарію виховного заходу.
- Разом із класним керівником організовує дозвілля учнів, самостійно проводить виховні заходи з урахуванням плану виховної роботи в класі, потреб та інтересів учнів, практикує проведення позакласних заходів з історії.
- Вчиться щиро, відверто ставитися до учнів, налагоджувати з ними позитивні стосунки.
- Складає психолого-педагогічну характеристику учня (для бакалаврів), класу (для спеціалістів).

Індивідуальні завдання. Крім обов'язкових для всіх завдань програми, виробнича практика передбачає виконання студентом індивідуального завдання. Для студентів, котрі проходять виробничу практику, можуть бути запропоновані наступні типові індивідуальні завдання:

1. Використання підручника на уроці історії.
2. Використання ілюстрацій на уроках історії.
3. Кабінет історії. Сучасні вимоги до оформлення.
4. Робоче місце учителя історії.
5. Поняття «навчально- методичний комплекс» кабінету історії.
6. Робочий зошит з історії України. Дидактичні можливості.
7. Педагогічні здібності учителя історії.
8. Мотивація учнів на уроці, умови її формування.
9. Робота учителя з обдарованими дітьми.
10. Формування просторової компетентності на уроках історії.
11. Формування хронологічної компетентності на уроках історії.

- 12.Формування мовленнєвої компетентності на уроках історії.
- 13.Формування інформаційної компетентності на уроках історії.
- 14.Формування логічної компетентності на уроках історії.
- 15.Формування аксіологічної компетентності на уроках історії.
- 16.Формування історичних понять в процесі викладання історії.
- 17.Перевірка, контроль та оцінка знань учнів з історії: методи та прийоми.
- 18.Тести при перевірці знань учнів з історії.
- 19.Організація самостійної роботи учнів на уроках історії.
- 20.Створення проблемних ситуацій на уроках в V-IX класах.
- 21.Історико-краєзнавчий матеріал на уроках з історії України.
- 22.Методи демонстрації на уроках історії.
- 23.Прийоми організації практичної діяльності учнів на уроках історії.
- 24.Прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів у викладанні історії.
- 25.Контурні карти на уроках історії.
- 26.Прийоми проблемного навчання у викладанні історії.
- 27.Групова робота на уроках історії.
- 28.Прийоми роботи з історичними документами на уроках історії.
- 29.Нестандартні уроки історії.
- 30.Комп'ютер у викладанні історії.
- 31.Міжпредметні зв'язки у викладанні історії.
- 32.Визначення рівня розвитку історичних чи загальнонавчальних умінь і навичок учнів.
- 33.Вияв чинників, що впливають на розвиток у школярів позитивної мотивації учіння.
- 34.Вияв чинників, що сприяють негативній мотивації учіння.
- 35.Вияв і характеристика труднощів у навчально-пізнавальній діяльності учнів.
36. Дослідження ставлення школярів до домашньої навчальної роботи (колективної навчальної роботи, індивідуальної навчальної роботи, групових навчальних завдань).
- 37.Вивчення читацьких інтересів учнів.
- 38.Дослідження ставлення учнів до навчання, пізнавальної діяльності, знань, навчального предмета, школи тощо (за вибором студентів).
- 39.Хоббі та позашкільна діяльність учня: відвідування гуртків, секцій, участь у громадському житті класу та школи.
- 40.Уявлення про майбутню професію, можливі досягнення, мрії учня.

Індивідуальне завдання – це педагогічне дослідження для виконання якого стануть у нагоді такі методи:

1. Метод педагогічного спостереження — спеціально організоване сприймання педагогічного процесу в природних умовах. Розрізняють спостереження пряме й опосередковане, відкрите й закрите, а також самоспостереження. Організуючи спостереження, важливо мати його план, визначити термін, фіксувати результати. Спостереження повинно бути систематичним. Якщо педагог тільки реєструє поодинокі факти, що впадають у вічі, то поза його увагою залишаються вихованці, які прагнуть приховати свою внутрішню позицію. За зовнішньою поведінкою треба вміти побачити справжні причини, а за словом — справжні мотиви.

2. Метод бесіди — джерело і спосіб пізнання педагогічного явища через безпосереднє спілкування з особами, яких дослідник вивчає в природних умовах. Щоб вона була результативною, необхідно мати її план, основні й додаткові запитання; створити сприятливу атмосферу для відвертого обміну думками; врахувати індивідуальні особливості співбесідника; виявити педагогічний такт; уміти запротоколювати бесіду. Отримані результати бесіди доцільно порівняти з інформацією про особистість, отриманою за допомогою інших методів.

3. Метод анкетування — дає змогу підвищити об'єктивність інформації про педагогічні факти, явища, процеси, їх типовість, оскільки передбачає отримання інформації від якнайбільшої кількості опитаних.

4. Метод педагогічного експерименту — науково поставлений дослід організації педагогічного процесу в точно враховуваних умовах. Забезпечує надійніші результати у педагогічних дослідженнях. Залежно від мети дослідження розрізняють такі види педагогічного експерименту: констатуючий — вивчаються наявні педагогічні явища; перевірковий, уточнювальний — перевіряється гіпотеза, створена у процесі усвідомлення проблеми; творчий, перетворюючий, формуючий — конструюються нові педагогічні явища.

5. Метод вивчення шкільної документації та учнівських робіт. Особові справи учнів, класні журнали, контрольні роботи, зошити з окремих дисциплін, предмети, виготовлені в навчальних майстернях, дають дослідникові об'єктивні дані, що характеризують індивідуальні особливості учнів, їх ставлення до навчання, рівень засвоєння знань, сформованості вмінь та навичок.

6. Метод рейтингу — оцінка окремих сторін діяльності компетентними суддями (експертами). До експертів висуваються такі вимоги: компетентність — знання сутності проблеми; креативність — здатність творчо вирішувати завдання; позитивне ставлення до експертизи; відсутність схильності до конформізму — наявність власної думки і здатність обстоювати її; наукова об'єктивність; аналітичність і конструктивність мислення; самокритичність.

7. Метод узагальнення незалежних характеристик — узагальнення відомостей про учнів, отриманих за допомогою інших методів, зіставлення цих відомостей, їх осмислення.

8. Метод психолого-педагогічного тестування — випробування учня на певний рівень знань, умінь або загальну інтелектуальну розвиненість за допомогою карток, малюнків, задач-шарад, ребусів, кросвордів, запитань.

9. Метод соціометрії — вивчення структури і стилю взаємин у колективі (запозичений із соціології).

10. Метод аналізу результатів діяльності учня — аналіз результатів різних видів діяльності учня (передусім успішності, виконання громадських доручень, участі в конкурсах та ін.), який допомагає скласти уявлення про нього за реальними справами.

Структурні компоненти:

1. Звіт (підписаний керівником практики, методистами та студентом).
2. Характеристика.
3. Щоденник педагогічної практики.
4. Розгорнуті плани-конспекти залікових уроків з історії України та всесвітньої історії (по два з предмету). У випадку, коли з виробничих проблем неможливо провести заліковий урок, до звіту додається конспект пробного уроку.
5. Самоаналіз проведених залікових уроків.
6. Педагогічний аналіз уроку учителя або студента (по одному з історії України та всесвітньої історії).
7. Позакласний захід з історії . План-конспект (сценарій.)
8. Звіт про виконання індивідуального завдання (в довільній формі).
9. План-конспект (сценарій) виховного заходу.
10. Психолого-педагогічна характеристика на учня.
11. Відео /фото звіти уроків та виховної роботи для студентів, які проходять практику за місцем проживання або майбутнього працевлаштування.

Звітна документація для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст»

Структурні компоненти:

1. Звіт (підписаний керівником практики, методистами та студентом).
2. Характеристика.
3. Щоденник педагогічної практики.
4. Розгорнуті плани-конспекти залікових уроків з історії України та всесвітньої історії (по два з предмету). У випадку, коли з виробничих проблем неможливо провести заліковий урок, до звіту додається конспект пробного уроку.
5. План-конспект залікового уроку зі спеціальності (правознавство,

географія, людина і світ).

6. Самоаналіз проведених залікових уроків.
7. Педагогічний аналіз уроку учителя або студента (по одному з історії України та всесвітньої історії).
8. Позакласний захід з історії . План-конспект (сценарій.)
9. Звіт про виконання індивідуального завдання (в довільній формі).
10. План-конспект (сценарій) виховного заходу.
11. Психолого-педагогічна характеристика на клас.
12. Відео/фото звіти уроків та виховної роботи для студентів, які проходять практику за місцем проживання або майбутнього працевлаштування.

Характеристики звітної документації

I.Звіт про проходження практики має висвітлювати основні напрями роботи студентів. Звіт друкується на комп'ютері, або пишеться від руки (за бажанням студента) з додержанням стандартів ЄСКД, з наскрізною нумерацією сторінок і брошурується у альбом по формату А₄. У звіті повинна бути конкретно описана робота, особисто виконана студентом згідно індивідуального плану роботи; не повинно бути дослівного переписування матеріалів баз практики, а також цитування літературних джерел.

Структура звіту

Вступ (основні завдання індивідуального плану практичної діяльності.)

Р.1 Виконання модуля навчальної діяльності. У цій частині звіту необхідно зазначити скільки студент відвідав та провів уроків, яким ефективним прийомом взаємодії з учнями навчився. Подати узагальнений аналіз використаних методів і форм роботи на уроці, висновки про ефективність застосованих різних форм взаємодії учнів і вчителя, пропозиції щодо покращення організації навчання історії та інших предметів освітньої галузі.

Р.2 Виконання модуля виховної діяльності. У цій частині звіту слід висвітлити роботу студента-практиканта в позаурочний час: тематику бесід, доповідей, диспутів та ін. Необхідно навести сценарій залікового виховного заходу, позакласного заходу з історії або дати йому розгорнуту характеристику (якщо виховний захід сценарію не передбачає), провести ґрунтовний аналіз задуму, виховного впливу, ефективності й значущості розробленого заходу. Крім зазначеного вказати основні етапи написання психолого-педагогічної характеристики.

Р.3 Звіт про виконання індивідуального завдання (мета, завдання, предмет, об'єкт, методи, результат)

Висновки. У висновках необхідно зазначити, яке значення мала практика для педагогічної підготовки майбутнього вчителя, які позитивні й негативні сторони спостерігалися в організації практики, зробити висновки про власні здобутки (знання, уміння та навички) у ході виконання завдань практики.

II. Характеристика (відгук) з бази практики – це документ, в якому дається оцінка ділових і моральних якостей студента за підписами представників адміністрації навчального закладу. Це офіційний документ, який видає адміністрація на прохання студента-практиканта. Характеристику пишуть або друкують у трьох примірниках. Текст викладається від третьої особи. (Основні реквізити характеристики додаток В).

III. Щоденник – це основний документ, що стисло відображає усю роботу студента - практиканта у відповідному навчальному закладі і свідчить про поступове формування його педагогічного досвіду, про професійну адаптацію майбутнього фахівця, про ступінь його готовності у даний час до самостійної педагогічної діяльності. Ведеться протягом усієї практики. В ньому систематизують всю виконану роботу, ведуть записи про проведені (відвідані) уроки і виховні заходи, аналізують їх. Щоденник в цілому відображає виконання роботи студентом за модулями, передбачає відгуки вчителів, учнів тощо. В щоденнику також розміщуються вихідні матеріали для оформлення індивідуальної картки психолого-педагогічного вивчення класу, рефератів і наукових досліджень. Щоденник практики є підставою для оцінювання, є основним документом, зберігається протягом трьох років. Структурні компоненти педагогічного щоденника розміщені у додатку А.

IV. Педагогічний аналіз уроку. Зміст педагогічного аналізу полягає в оцінці роботи вчителя з позицій відповідності його уроку досягненням сучасної педагогіки та психології, визначенні подальших перспектив у вдосконаленні педагогічної майстерності.

Обговорення уроку студента повинне починатися самоаналізом і закінчуватися самооцінкою, конкретними вимогами вчителя до самого себе. При самоаналізі практикант дає коротку характеристику проведеному уроку, меті, яку ставив, аналізує її досягнення, обсяг змісту матеріалу та якість його засвоєння учнями, застосовувані методи та їх оцінку, активність учнів і прийоми організації їхньої праці, самооцінку якостей і сторін своєї особистості. На закінчення учитель висуває свої пропозиції з поліпшення якості уроку, робить загальні висновки й намічає заходи для вдосконалення своєї педагогічної майстерності. Але педагог зобов'язаний пояснити при

цьому, чому саме так вирішив провести урок, що його змусило вибрати дану методику, стиль і характер власної діяльності та роботи учнів.(Схема самоаналізу у додатку Г).

Крім самоаналізу на практиці студент повинен зкріпити вміння складати педагогічний аналіз відвіданого уроку. Аналіз уроку здійснює ряд функцій: контрольну (допоміжну), навчальну (основну) й виховну (надає допомогу вчителю у визначенні напрямку самоосвіти та самовиховання). У зв'язку з цим в аналізі уроку повинні бути чітко охарактеризовані: по-перше, науковість досліджуваного матеріалу, його відповідність програмі, якість отриманих в університеті знань (контрольна функція); по-друге, відзначені досягнення й недоліки в роботі вчителя, відповідність методів навчання передовому досвіду та рекомендаціям науки, дані конкретні рекомендації з підвищення педагогічної майстерності (навчальна функція); по-третє, оцінені ділові й етичні якості вчителя, його мова, культура спілкування тощо. (Схема педагогічного аналізу уроку у додатку Г).

V. Психолого-педагогічне дослідження. Студенти освітнього ступеня «бакалавр» виконуючи завдання програми практики складають психолого-педагогічну характеристику учня класу.

Психолого-педагогічна характеристика учня – це індивідуальне психолого-педагогічне завдання, котре має продемонструвати рівень психологічних знань студента, розуміння ним особливостей індивідуального розвитку школяра, особистісних характеристик, особливостей пізнавальної, емоційної та вольової діяльності. Текст повинен відображати суть питання, висвітлювати усі його можливі аспекти, тобто повинен містити загальні відомості про учня, дані про його психологічні особливості та сферу соціальної взаємодії (ставлення до себе та до ровесників, взаємодія з оточуючими, статус в класі, особливості навчальної діяльності тощо), а також висновки та рекомендації щодо подальшої роботи з учнем.(Алгоритм написання, методичні рекомендації у додатку Д)

Завданням для студентів п'ятого курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст», що проходять психолого-педагогічну практику у загальноосвітніх закладах I-III ступенів є психолого-педагогічна характеристика на клас. Завдання базується на знаннях студентів, отриманих у процесі вивчення курсів «Психологія», «Загальна психологія» чи «Основи психології», «Соціальна психологія». Психолого-педагогічна характеристика на клас – це індивідуальне психолого-педагогічне завдання, котре має продемонструвати рівень психологічних знань студента: розуміння ним особливостей розвитку та функціонування групи як спільноти людей, її психологічних характеристик, структури та здатності до взаємодії, а також

впливу групи на виконання учнями їхньої навчальної та позанавчальної діяльності. (Алгоритм написання, методичні рекомендації) у додатку Ж.

VI. Плани-конспекти уроків. Конспекти уроків складаються відповідно до загальноприйнятих у педагогіці вимог. Вони мають бути створені самостійно, розгорнуті, із детальним показом способів діяльності учителя і учнів. Кожен план- конспект має бути узгоджений із керівником практики чи фаховим методистом, мати відповідні підписи на титульному листі (Зразок у додатку К).

Підсумковий етап практики

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання. Документація, визначена програмою практики, здається студентами на перевірку упродовж трьох днів після її закінчення .

Педагогічна практика студентів завершується диференційованим заліком. Оцінка ставиться за виконання студентами усіх вимог програми практики та якість звітної документації на основі результатів захисту перед комісією.

Оцінювання фахової підготовки освітнього ступеня «бакалавр»

1. Підготовка зі спеціальності та спеціалізації – 70 балів.
2. Підготовка з педагогіки та психології – 30 балів.

Максимальна кількість балів, що виставляється методистами з історії України – 35 балів, всесвітньої історії – 35 балів, педагогіки і психології – 30 балів.

№ п/п	Види робіт, що оцінюються	Розподіл балів за видами робіт з історії
1.	Якість підготовки, організації та проведення уроків історії (в тому числі – правильність і якість оформлення конспектів уроків)	10
2.	Проведення позакласної роботи з фаху	5
3.	Виконання індивідуального завдання	5
4.	Складання педагогічного аналізу та самоаналізу уроків. Участь у обговоренні уроків.	5
5.	Організованість, дисциплінованість і добросовісне ставлення до роботи студента-практиканта.	5
6.	Своєчасне оформлення та здача звітної документації.	5
	Всього	35

Оцінювання виконання завдань практики з педагогіки та психології

№ п/п	Види робіт, що оцінюються	Кількість балів
1.	Організація виховної діяльності	10
2.	Якість ведення щоденника психолого-педагогічних спостережень	10
3.	Організованість, дисциплінованість і добросовісне ставлення до роботи студента-практиканта.	3
4.	Складання психолого-педагогічної характеристики на учня	5
5.	Своєчасне оформлення та здача звітної документації.	2
	Всього	30

Шкала оцінювання (максимальна кількість балів – 35)

- 1-14 – F;
- 15-18 – FX;
- 19-22 – E;
- 23-25 – D;
- 26-28 – C;
- 29-31 – B;
- 32-35 – A;

Шкала оцінювання (максимальна кількість балів – 30)

- 1-7 – F;
- 8-14 – FX;
- 15-17 – E;
- 18-20 – D;
- 21-23 – C;
- 24-26 – B;
- 27-30 – A;

Оцінювання фахової підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст»

1. Підготовка зі спеціальності та спеціалізації– 80 балів.
2. Підготовка з педагогіки і психології – 20 балів.

Максимальна кількість балів, що виставляється методистами з історії України – 30 балів, всесвітньої історії – 30 балів, предметів зі спеціалізації – 20 балів, педагогіки і психології – 20 балів.

№ п/п	Види робіт, що оцінюються	Розподіл балів за видами робіт з історії	Розподіл балів за видами робіт із предметів спеціалізації
1.	Якість підготовки, організації та проведення уроків історії (в тому числі – правильність і якість оформлення конспектів уроків)	10	5
2.	Проведення позакласної робота з фаху	5	
3.	Виконання індивідуального завдання	5	
4.	Складання педагогічного аналізу та самоаналізу уроків. Участь у обговоренні уроків.	4	5
5.	Організованість, дисциплінованість і добросовісне ставлення до роботи студента-практиканта.	3	5
6.	Своєчасне оформлення та здача звітної документації.	3	5
	Всього	30	20

Критерії оцінювання виконання завдань практики з педагогіки та психології

№ п/п	Види робіт, що оцінюються	Кількість балів
1.	Організація виховної діяльності	4
2.	Якість ведення щоденника психолого-педагогічних спостережень	4
3.	Організованість, дисциплінованість і добросовісне ставлення до роботи студента-практиканта.	4
4.	Складання психолого-педагогічної характеристики на учня	4
5.	Своєчасне оформлення та здача звітної документації.	4
	Всього	20

Шкала оцінювання (максимальна кількість балів – 30)

- 1-7 – F;
- 8-14 – FX;
- 15-17 – E;
- 18-20 – D;
- 21-23 – C;
- 24-26 – B;
- 27-30 – A;

Шкала оцінювання (максимальна кількість балів – 20)

- 1-3 – F;
- 4-7 – FX;
- 8-9 – E;
- 10-11 – D;
- 12-14 – C;
- 15-17 – B;
- 18-20 – A;

Загальні критерії оцінки діяльності студентів під час педагогічної практики

90 - 100 балів – А («відмінно») ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота здійснена студентом на високому рівні (допускається не більше 10% оцінок «добре» за проведені уроки та виховні заходи, за умови відмінної характеристики особистості студента-практиканта

вчителем-предметником, класним керівником та методистом); студент проявив себе як організований, сумлінний, творчий під час виконання різних видів роботи в школі, знає і вміє застосувати у навчально-виховному процесі сучасні педагогічні технології і нові інформаційні засоби навчання, користується повагу та авторитетом серед учнів, батьків і педагогічного колективу школи, методистів, керівників педпрактики; здав у визначений термін правильно оформлену документацію; виконав і захистив на високому науково-методичному рівні індивідуальне дослідження.

82 – 89 балів – В («дуже добре») ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена студентом на достатньому рівні (допускається не більше 10% оцінок «задовільно» за проведені уроки і виховні заходи, за умови доброї характеристики особистості студента-практиканта вчителем-предметником, класним керівником та методистом); студент допустив деякі методичні помилки у навчально-виховному процесі, але зміг самостійно їх виправити або пояснити їх причину під час аналізу уроку чи виховного заходу; у ході педпрактики студент-практикант не допускав недисциплінованості, байдужості, шаблонності на всіх ділянках роботи; про його педагогічну діяльність добре відізналися учні, батьки, педагогічний колектив школи, методисти і класний керівник; здав у визначений термін правильно оформлену документацію; виконав і захистив на високому науково-педагогічному рівні індивідуальне дослідження.

75 – 81 балів – С («добре») ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена на достатньому рівні (допускається не більше 25% оцінок «задовільно» за проведені уроки і виховні заходи, при добрій характеристиці особистості студента-практиканта вчителем-предметником, класним керівником та методистом); студент допустив незначні методичні помилки у навчально-виховному процесі, проте не завжди зміг самостійно їх виправити або пояснити в процесі аналізу уроку чи виховного заходу їх причину; у ході педпрактики студент-практикант був дисциплінованим, виконавчим, самостійним, критичним на всіх ділянках роботи: одержав добрі відгуки учнів, батьків, педагогічного колективу школи, методистів і класного керівника; здав вчасно документацію, у яку можуть бути внесені незначні доповнення і поправки за вказівкою групового керівника педпрактики; виконав і захистив на достатньому науково-педагогічному рівні індивідуальне дослідження.

69 – 74 балів – D («посередньо») ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена на задовільному рівні (не допускається підсумкове оцінювання за проведені уроки та виховні заходи оцінкою «незадовільно»); студент проявив себе як організований, дисциплінований, але недостатньо самостійний та ініціативний; загальна характеристика

діяльності студента-практиканта в школі з боку учнів, батьків, учителя-предметника, класного керівника, керівників педпрактики - «задовільна»; із невеликим запізнення здав документацію; виконав на задовільному науково-методичному рівні індивідуальне наукове дослідження.

60 – 68 балів – Е («задовільно») ставиться студенту в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена на задовільному рівні (переважають задовільні оцінки за всі види роботи. Однак не допускається підсумкове оцінювання за проведені уроки та виховні заходи оцінкою «незадовільно»); проявив себе як недостатньо організований і дисциплінований, безініціативний; загальна характеристика діяльності в школі студента-практиканта з боку учнів, батьків, учителя-предметника, класного керівника, керівників педпрактики - «задовільна»; здав невчасно документацію, яка потребує доповнень і поправок; виконав на низькому науково-методичному рівні індивідуальне дослідження.

35 – 59 балів – Fx («незадовільно»). Відсутня систематичність у роботі студента. Виконав на низькому професійно-педагогічному рівні навчальну, виховну, методичну роботу, передбачену програмою з педпрактики. Допускав помилки, пов'язані зі знанням навчального предмета, методикою проведення уроків та позаурочної роботи з класом. Виконував дії у навчально-виховному процесі без достатнього теоретичного усвідомлення, копіюючи вчителя (методиста, студентів). Отримав негативний відгук про роботу чи незадовільну оцінку при складанні заліку за практику, але за певних умов може повторно пройти педагогічну практику і отримати позитивну оцінку. Здав документацію з великим запізненням, допустивши при цьому значні помилки в її оформленні.

0 – 34 балів – F («незадовільно»). Студент не виконав програми практики і отримав незадовільну оцінку при складанні заліку за практику. Не здав документації.

Загальна шкала оцінювання

За шкалою ECTS	За національною шкалою		Кількість балів
		цифрою	
A	Відмінно	5	90-100
B	Дуже добре	4	82-89
C	Добре	4	75-81
D	Посередньо	3	69-74
E	Задовільно	3	60-68
Fx	Незадовільно	2	40-59
F	Незадовільно	2	1-39

Обов'язки суб'єктів педагогічної практики

Керівник практики від факультету:

- перед початком практики перевіряє наявність необхідних місць для студентів-практикантів у базових закладах згідно з укладеними договорами і подає необхідну інформацію на кафедри факультету, координатору практики від університету;

- згідно з договорами, укладеними між університетом та базовими закладами про проведення практик, проводить розподіл студентів за базами практик, готує проект наказу;

- перед початком практики забезпечує необхідною документацією з практики методистів, керівників базових закладів, студентів-практикантів;

- бере участь в організації і проведенні настановчих конференцій із практики, надає рекомендації й настанови щодо проходження практики, проводить інструктаж з техніки безпеки і охорони праці (у разі потреби тісно співпрацює з інженером з техніки безпеки); повідомляє студентів про порядок звітності з практики; у тісному контакті з викладачами відповідних кафедр та керівниками баз практики забезпечує належний рівень її проведення згідно з програмою; контролює умови праці і побуту студентів та проведення з ними на місці проходження практики обов'язкових інструктажів з охорони праці й техніки безпеки;

- контролює виконання студентами-практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку на місці проходження практики, організовує облік відвідування бази практики студентами й методистами;

- вибірково відвідує уроки, заняття, виховні заходи, які проводить студент-практикант, аналізує, оцінює їх, надає методичну допомогу;

- бере участь в організації і проведенні підсумкових конференцій з практики, оцінюванні її результатів; обговорює результати практики на засіданнях кафедр, раді факультету; контролює своєчасність виставлення груповим керівником загальної оцінки з практики у відомість практик і подання її в деканат факультету; на основі звітів групових керівників, керівників від бази практики позавершенню семестру та навчального року подає деканові факультету, координатору практик письмовий звіт про хід, результати практики із зауваженнями і пропозиціями щодо подальшого вдосконалення та організації її проведення.

Груповий керівник:

- допомагає студентам скласти індивідуальний план роботи на весь період практики (навчальна діяльність, виховна робота з предмета і т.п), консультує з теми навчально-дослідної роботи;

- у перший день практики разом з методистами кафедр та адміністрацією від бази практики закріплює студентів за місцем проходження практики;

- проводить організаційне засідання з академічною групою студентів щодо питань організації і проведення практики;

- під час педагогічної практики з класним керівником, учителем-предметником, вихователем визначає теми залікових уроків, занять, виховних заходів, які будуть проводитися студентами-практикантами;

- раз на тиждень перевіряє щоденник спостережень, записує зауваження та поради щодо подальшої роботи студента, контролює ведення студентами-практикантами документації, затверджує індивідуальний план роботи;

- надає студентам дві консультації (за потреби і більше) щодо виконання програми практики;

- відвідує залікові виховні заходи, уроки, заняття, аналізує, оцінює їх;

- надає методичну допомогу в оформленні документації, у виконанні навчально-дослідної роботи (курсової, кваліфікаційної роботи, ІНДЗ тощо);

- перевіряє й аналізує документацію, подану студентом після закінчення практики; за результатами практики складає звіт і подає його факультетському керівникові (додаток Л);

- бере участь у факультетських, загальноуніверситетських настановних і підсумкових конференціях з практики, нарадах на базі практики;

- бере участь у проведенні заліку з практики і разом з методистами, факультетськими керівниками оцінює роботу студента-практиканта, виставляє у відомість та залікову книжку загальну оцінку з практики;

- після завершення кожного виду практики на основі звітів методистів кафедр, керівників від бази практики, аналізу документації, подану студентами, складає письмовий звіт про хід, результати практики із зауваженнями і пропозиціями щодо подальшого вдосконалення та організації її проведення завідуючому кафедрі та факультетському керівникові.

Методисти від кафедр:

- разом з груповими керівниками практики від університету, керівником бази практики закріплює студентів за місцем проходження практики;

- спільно з керівником практики від бази практики визначає види роботи;

- під час педагогічної практики з учителем-предметником, вихователем визначає теми залікових уроків, предметних виховних заходів, що будуть проводитися студентами-практикантами;

- спостерігає за практичною діяльністю студентів-практикантів, визначає їх рівень підготовки до професійної діяльності, диференційовано підходить до завдань, які повинен виконати студент-практикант;

- надає студентам дві консультації (за потреби і більше) щодо виконання програми практики;

- затверджує конспекти уроків, виховних заходів, занять;

- відвідує залікові уроки, заняття, виховні заходи, аналізує й оцінює їх;

- у разі необхідності проводить показові уроки, заняття, виховні предметні заходи чи їх фрагменти;

- бере участь у настановчій і підсумковій конференціях, нарадах з питань практики на факультеті, університеті, базі практики;

- бере участь у проведенні заліку з практики і разом з груповим керівником, факультетським керівником оцінює роботу студента-практиканта;

- аналізує документацію, подану студентами, складає звіт за наслідками практики і подає його завідувачу кафедри та груповому керівникові.

Методист із виховної роботи (викладач з педагогіки чи психології):

- здійснює загальнопедагогічне методичне керівництво педагогічною практикою студентів, консультує їх з актуальних питань навчання, виховання, професійної орієнтації учнів, роботи з батьками тощо;

- планує разом із класним керівником (вихователем) виховну роботу практикантів з учнями, консультує їх і забезпечує виконання завдань;

- відвідує уроки (вибірково, за потреби), позакласні заходи практикантів, надає методичну допомогу в їх підготовці й проведенні, разом з викладачем фахових методик, аналізує й оцінює проведені студентами уроки та інші види навчальних занять і позакласні заходи;

- надає допомогу студентам в організації індивідуальної роботи з учнями, у виконанні навчально-дослідної роботи;

- керує роботою студентів з вивчення особистості й колективу учнів, а також виконання інших завдань, передбачених програмою практики;

- бере участь у настановчій та підсумкових конференціях з педагогічної практики, а також у нарадах з питань практики;

- бере участь у проведенні заліку з практики й оцінюванні її результатів;

- аналізує документацію, подану студентами, складає звіт і подає завідувачу кафедри педагогіки та факультетському керівнику практики звіт про підсумки практики із зауваженнями і пропозиціями щодо подальшого поліпшення її організації та проведення.

Обов'язки студентів

1. За тиждень до початку практики пройти медичний огляд, прослухати лекцію з охорони життя і безпеки учнів, шкільної гігієни та санітарії.

2. До початку практики одержати від керівника практики від навчального закладу консультації щодо оформлення всіх необхідних документів, своєчасно прибути на базу практики.

3. У повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою

практики і вказівками її керівників. усвідомлювати відповідальність за результати власної педагогічної діяльності, наслідки байдужого ставлення до учнів. У перші дні скласти індивідуальний план проходження практики і завірити його у методиста. Під час практики систематично вести щоденник педагогічних спостережень та особистих роздумів педагогічного характеру, робити поточні записи виконаної роботи в школі, спостереження і результати аналізу відвіданих уроків, відомості про позакласну і позашкільну роботу, про виховні заходи в закріпленому класі;

4. Своєчасно виконувати усі види робіт, які передбачає програма практики: відвідати не менше 8 уроків учителя-предметника, не менше 4 уроки з інших предметів у закріпленому класі в якості класного керівника, провести виховний захід.

5. Вивчити і суворо дотримуватись правила охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії.

6. Приходити на практику не пізніше як за 15 хв. до початку робочого дня, перебувати на місці проходження практики не менше 6 год. щоденно (якщо немає інших обставин, що вимагають подальшої присутності).

7. У випадку відсутності або запізнення повідомляти про це старосту, групового керівника, методиста, пояснювати причину відсутності або запізнення, надавати необхідні документи, що засвідчують відсутність (довідку про хворобу тощо).

8. Відвідувати консультації, методичні наради, які проводить керівник або методист з практики.

9. Дотримуватися правил етики у стосунках з працівниками навчального закладу, студентами-колегами, керівниками практики, виявляти

педагогічний такт, повагу, толерантність у взаєминах з учнями, батьками, конструктивно діяти у конфліктних ситуаціях.

10. Дотримуватися культури мовлення й зовнішнього вигляду.

11. Своєчасно скласти залік з практики.

Обов'язки старост студентських груп

1. Разом із методистом і вчителем-предметником староста планує роботу студентської групи, складає графік відвідування уроків та проведення позакласних заходів.

2. Подає керівнику практики розклад дзвінків у школі й графік відвідування студентами уроків, проведення позакласних заходів.

3. В журналі групи він веде облік перебування студентів групи на практиці й виконання ними індивідуальних планів роботи.

4. Повідомляє студентам інформацію керівників і методистів про консультації, зустрічі, зміни в розкладі; виконує доручення керівників і методистів, які стосуються організації і проведення педагогічної практики.

Права студентів

1. Звертатися до керівників практики, адміністрації баз практик з усіх питань, що виникають у процесі проходження студентами практики.

2. Користуватися матеріальною базою, бібліотекою, кабінетами, та навчально-методичним забезпеченням, використовувати технічну, інформаційно-методичну та іншу документацію, необхідну для виконання програми практики.

3. Моделювати власний вибір змісту, методів, форм навчально-виховної діяльності з метою досягнення її ефективності; впроваджувати інноваційні підходи, виявляти творчість, ініціативу в організації навчально-виховного процесу.

4. Вносити пропозиції щодо удосконалення навчально-виховного процесу в школі та організації практики;

5. Брати участь у роботі конференцій, педагогічної ради, зборів профспілкової організації школи.

6. Звертатися до керівництва факультету з проханням про зміни термінів проходження педагогічної практики з огляду на певні обставини (хвороба, сімейні обставини, відрядження, стажування та ін.).

Базами виробничої практики для студентів слугують загальноосвітні навчальні заклади м. Умані: Уманський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I – III ступенів №7 - колегіум» Уманської міської

ради Черкаської області; Уманський НВК «ЗОШ I-III ступенів №10 – медична гімназія» Уманської міської ради Черкаської області; Уманський навчально-виховним комплексом «Загальноосвітня школа I-III ступенів ім. Ю. О. Гагаріна - педагогічний ліцей» Уманської міської ради Черкаської області; Уманська ЗОШ I-III ступенів №14; Уманська ЗОШ I-III ступенів №3 Уманської міської ради Черкаської області; Уманською ЗОШ I-III ступенів №11 ім. М.П.Бажана Уманської міської ради Черкаської області.

Взаємодія з вище зазначеними установами здійснюється на підставі попередньо підписаних угод на проведення практик здобувачів вищої освіти історичного факультету.

2.3. АСИСТЕНТСЬКА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»

Асистентська (науково-виробнича) педагогічна практика є складовою частиною професійної підготовки студентів освітнього ступеня «магістр» і завершальним етапом практичної підготовки студентів університету до професійно-педагогічної діяльності.

Мета практики – закріплення педагогічних навичок, здобутих при отриманні кваліфікації бакалавра (спеціаліста), вдосконалення знань, необхідних для роботи у вищих навчальних закладах, формування вмій застосовувати їх у навчально-виховному процесі під час виконання функцій викладача.

Завдання практики:

1. Поглиблення і розширення теоретичних знань із спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін, набутих студентами, застосування їх у вирішенні конкретних педагогічних завдань .

2. Формування у студентів-магістрів психолого-педагогічних та методичних умій викладання відповідних навчальних дисциплін у системі вищої школи.

3. Вироблення умій організації основних форм навчання у вищій школі, застосування сучасних технологій і методик навчання.

4. Формування умій професійного і педагогічного спілкування зі студентською аудиторією.

5. Виховання у магістрів досвіду викладацької роботи, морально-етичних якостей викладача вищої школи, індивідуального творчого стилю педагогічної діяльності, потреби в самоосвіті.

Згідно навчальних планів практика проводиться на I курсі загальною тривалістю 6 тижнів, по три у I і II семестрах. Базами проходження практики є випускні кафедри історичного факультету (кафедра історії України, кафедра загальної історії). Для проходження практики студенти можуть бути скеровані в інші навчальні заклади I –IV рівнів акредитації, де викладаються відповідні дисципліни спеціалізації і здійснюється підготовка за програмою молодшого спеціаліста та бакалавра. Навчально-методичне керівництво і виконання програм практики забезпечують керівники – професорсько-викладацький склад кафедр факультету.

Об'єктом практики є навчальний процес підготовки фахівців за фаховим напрямом. Предметом практики виступає окрема дисципліна фундаментального чи професійно-орієнтованого циклу навчального плану, що відповідає напряму наукових досліджень студента та узгоджується з

темою його магістерської роботи. Педагогічна складова практики є максимально наближеною до напрямів наукових досліджень студентів магістратури, під час якої надається можливість адаптації результатів досліджень.

Зміст практики

Реалізація виробничих функцій в межах об'єкту діяльності фахівця – навчального процесу у вищому закладі освіти, вимагає від магістра теоретичних знань, практичних умінь та навичок щодо:

- предмету діяльності – відповідної дисципліни фундаментального або професійно-орієнтованого циклу підготовки фахівців з напрямку до якого відноситься дана спеціальність;

- продукту діяльності – систематизації інформації в межах обраної дисципліни за окремими темами згідно з робочою програмою курсу у вигляді опорних конспектів лекційних занять та методичних розробок для проведення семінарських чи практичних занять;

- процедури діяльності – способу передачі інформації студентській аудиторії через проведення лекційних та семінарських (практичних) занять згідно графіку навчального процесу та розробки комплексу навчально-методичного забезпечення відповідної дисципліни, включаючи організацію самостійної роботи студентів.

Мета і завдання педагогічної практики реалізовується студентами на трьох основних етапах: організаційному, основному та підсумковому.

На першому (організаційному) етапі студенти знайомляться з системою навчально-виховної роботи кафедри, особливостями методичної, наукової та організаційної роботи викладачів кафедри, із студентською аудиторією, з якою вони будуть проводити навчальні заняття, відвідують заняття викладачів, готують графік проведення залікових занять та інформують керівників практики.

Другий, основний етап практики, включає підготовку планів-конспектів навчальних занять та їх методичного забезпечення. Студентами проводяться заняття згідно встановленого графіку. На заняттях студентів-практикантів повинні бути присутні керівники практики й викладачі кафедри педагогіки, а також однокурсники. Після кожного проведеного практикантом заняття має проводитись детальне обговорення, яке повинно виявити переваги й недоліки проведеного заняття.

На третьому, заключному етапі практик, студенти готують звіт про практику і беруть участь у підсумковій конференції. На ній повинні бути присутні керівники практики.

Під час педагогічної практики студенти повинні:

- ознайомитися з навчально-методичною та науковою роботою кафедри, на якій проводиться практика, з програмно-методичним забезпеченням навчальної дисципліни, з якої будуть проводитися заняття практикантом, із специфікою методики роботи викладачів;

- вивчити навчальні програми дисципліни, з якої будуть проводитися практичні, семінарські, лабораторні заняття чи лекції; психологічні, вікові та індивідуальні особливості студентів групи, де будуть проводитися навчальні заняття, стан їх успішності; особливості організації та проведення науково-дослідної роботи студентів, інтереси й уподобання їх щодо виховної і позааудиторної роботи;

- формувати навички й уміння майбутньої педагогічної діяльності: відвідувати заняття викладачів кафедри; розробити розгорнутий план-конспект практичного (семінарського, лабораторного) заняття чи лекції з навчальної дисципліни відповідно до робочої навчальної програми; провести заняття, в тому числі й одне залікове заняття; відвідати та взяти участь в обговоренні заняття своїх колег, написати аналіз (рецензію) цього заняття.

Підведення підсумків практики:

Структурні компоненти звітної документації:

1. Письмовий звіт, де розкривається зміст виконаної роботи, висловлюються побажання, пропозиції щодо покращення умов, змісту проходження практики.

2. Характеристика.

3. Індивідуальний план роботи.

4. Розгорнуті плани-конспекти двох залікових занять (лекція чи семінар). (Зразки подані у додатку М)

5. Аналіз відвіданого навчального заняття колеги магістранта.

(Зразок поданий у додатку Н)

6. Сценарій одного виховного заходу, проведеного в академічній групі.

7. Заліковий лист асистентської практики.

(Зразок поданий у додатку П)

Форми та методи контролю

Поточний контроль здійснюється методистами впродовж проходження студентами педагогічної практики шляхом аналізу та оцінки їх систематичної роботи, залікових навчальних занять. Підсумковий контроль здійснюється у кінці проходження практики шляхом оцінювання комплексної педагогічної діяльності студентів.

Критерії оцінювання фахової підготовки магістрів

№ п/п	Види робіт, що оцінюються	Кількість балів
1.	Рівень теоретичної підготовки майбутнього викладача	25
2.	Якість виконання завдань практики	25
3.	Рівень оволодіння педагогічними вміннями і навичками	25
4.	Організованість, дисциплінованість і добросовісне ставлення до роботи студента-практиканта.	15
5.	Якість оформлення звітної документації та час її подання.	10
	Всього	100

Критерії оцінки діяльності студентів під час педагогічної практики

90 - 100 балів – А («відмінно») ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота здійснена магістром на високому рівні (допускається не більше 10% оцінок «добре» за проведені заняття та виховні заходи, за умови відмінної характеристики особистості студента-практиканта керівником практики; студент проявив себе як організований, сумлінний, творчий під час виконання різних видів роботи в вищій школі, знає і вміє застосувати у навчально-виховному процесі сучасні педагогічні технології і нові інформаційні засоби навчання, здав у визначений термін правильно оформлену документацію; виконав і захистив на високому науково-методичному рівні індивідуальне дослідження.

82 – 89 балів – В («дуже добре») ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена студентом на достатньому рівні (допускається не більше 10% оцінок «задовільно» за проведені заняття і виховні заходи, за умови доброї характеристики особистості студента-практиканта керівником; студент допустив деякі методичні помилки у навчально-виховному процесі, але зміг самостійно їх виправити або пояснити їх причину під час аналізу заняття; у ході педпрактики студент-практикант не допускав недисциплінованості, здав у визначений термін правильно оформлену документацію; виконав і захистив на високому науково-педагогічному рівні індивідуальне дослідження.

75 – 81 балів – С («добре») ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена на достатньому рівні (допускається не більше 25% оцінок «задовільно» за проведені заняття і виховні заходи, при добрій характеристиці особистості студента-практиканта, керівником практики; студент допустив незначні методичні помилки у навчально-виховному процесі, проте не завжди зміг самостійно їх виправити або пояснити в процесі аналізу заняття їх причину; у ході педпрактики студент-практикант був дисциплінованим, виконавчим, самостійним, критичним на всіх ділянках роботи: здав вчасно документацію, у яку можуть бути внесені

незначні доповнення і поправки за вказівкою керівника асистентської практики; виконав і захистив на достатньому науково-педагогічному рівні індивідуальне дослідження.

69 – 74 балів – D («посередньо») ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена на задовільному рівні (не допускається підсумкове оцінювання за проведені лекції та семінарські заняття та виховні заходи оцінкою «незадовільно»); студент проявив себе як організований, дисциплінований, але недостатньо самостійний та ініціативний; загальна характеристика діяльності студента-практиканта у вищій школі з боку керівників практики «задовільна»; із невеликим запізненням здав документацію; виконав на задовільному науково-методичному рівні індивідуальне наукове дослідження.

60 – 68 балів – E («задовільно») ставиться студенту в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена на задовільному рівні (переважають задовільні оцінки за всі види роботи). Однак не допускається підсумкове оцінювання за проведені заняття оцінкою «незадовільно»; проявив себе як недостатньо організований і дисциплінований, безініціативний; загальна характеристика діяльності студента-практиканта «задовільна»; здав невчасно документацію, яка потребує доповнень і поправок; виконав на низькому науково-методичному рівні індивідуальне дослідження.

35 – 59 балів – Fx («незадовільно»). Відсутня систематичність у роботі студента. Виконав на низькому професійно-педагогічному рівні навчальну, виховну, методичну роботу, передбачену програмою практики. Допускав помилки, пов'язані зі знанням навчального предмета, методикою проведення занять. Виконував дії у навчально-виховному процесі без достатнього теоретичного усвідомлення. Отримав негативний відгук про роботу чи незадовільну оцінку при складанні заліку за практику, але за певних умов може повторно пройти педагогічну практику і отримати позитивну оцінку. Здав документацію з великим запізненням, допустивши при цьому значні помилки в її оформленні.

0 – 34 балів – F («незадовільно»). Студент не виконав програми практики і отримав незадовільну оцінку при складанні заліку за практику. Не здав документації.

Шкала оцінювання

За шкалою ECTS	За національною шкалою		Кількість балів
		цифрою	
A	Відмінно	5	90-100
B	Дуже добре	4	82-89
C	Добре	4	75-81
D	Посередньо	3	69-74
E	Задовільно	3	60-68
Fx	Незадовільно	2	40-59
F	Незадовільно	2	1-39

Обов'язки суб'єктів педагогічної практики

Керівник практики:

1. Бере участь у настановчому інструктажі студентів на факультеті (перед початком практики) і в підсумковій конференції (при завершенні практики);

2. У випадку неявки студентів на практику, порушення ними трудової дисципліни, нехтування своїми обов'язками, а також виникненні конфліктних ситуацій, повідомляє про це письмово (рапортом) в деканат факультету;

3. Планує навчально-виховну роботу студентів-практикантів, надає методичну допомогу у підготовці і проведенні занять за фахом, організації роботи із студентським колективом, позанавчальною роботою тощо;

4. Відвідує заняття студентів-практикантів (лекції, практичні, семінарські та ін.), бере участь у їх обговоренні, оцінює і відповідний бал виставляє у заліковий лист проходження практики;

5. Надає практикантам допомогу у виборі теми виховного заходу, розробці плану-конспекту, завізує його (до початку проведення), є присутнім на заліковому заході, бере участь в його обговоренні і виставляє диференційовану оцінку за його проведення і оформлення у заліковий лист;

6. Надає студентам консультацію щодо виконання науково завдання з теми магістерської роботи;

7. Спільно з іншими керівниками узгоджує підсумкову оцінку;

8. Веде робочий щоденник, де облікує проведену роботу зі студентами;

9. На засіданнях кафедри доповідає про стан проходження та підсумки практики.

Обов'язки студентів

1. За тиждень до початку практики пройти медичний огляд, прослухати лекцію з охорони життя і безпеки учнів, шкільної гігієни та санітарії.

2. До початку практики одержати від керівника практики від навчального закладу консультації щодо оформлення всіх необхідних документів, своєчасно прибути на базу практики.

3. У повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників. усвідомлювати відповідальність за результати власної педагогічної діяльності.

4. Своєчасно виконувати усі види робіт, які передбачає програма практики.

5. Вивчити і суворо дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії.

6. Приходити на практику не пізніше як за 15 хв. до початку робочого дня, перебувати на місці проходження практики не менше 6 год. щоденно (якщо немає інших обставин, що вимагають подальшої присутності).

7. У випадку відсутності або запізнення повідомляти про це старосту, керівника практики, пояснювати причину відсутності або запізнення, надавати необхідні документи, що засвідчують відсутність (довідку про хворобу тощо).

8. Відвідувати консультації, методичні наради, які проводить керівник практики.

9. Дотримуватися правил етики у стосунках з працівниками навчального закладу, студентами-колегами, керівниками практики, виявляти педагогічний такт, повагу, толерантність у взаєминах із студентами, конструктивно діяти у конфліктних ситуаціях.

10. Дотримуватися культури мовлення й зовнішнього вигляду.

11. Своєчасно скласти залік з практики.

Обов'язки старост студентських груп

1. Скласти графік практики студентської групи, узгодити його з керівником.

2. Вести облік перебування студентів групи на практиці й виконання ними індивідуальних планів роботи.

3. Повідомляти студентам інформацію керівника про консультації, зустрічі, зміни в розкладі.

4. Виконувати доручення керівника практики, які стосуються організації і проведення педагогічної практики.

5. Висвітлювати перебіг практики.

Права студентів

1. Звертатися до керівників практики з усіх питань, що виникають у процесі проходження студентамистажування.

2. Користуватися матеріальною базою, бібліотекою, кабінетами, та навчально-методичним забезпеченням, використовувати технічну, інформаційно-методичною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики.

3. Моделювати власний вибір змісту, методів, форм навчально-виховної діяльності з метою досягнення її ефективності; впроваджувати інноваційні підходи, виявляти творчість, ініціативу в організації навчально-виховного процесу.

4. Вносити пропозиції щодо удосконалення навчально-виховного процесу в школі та організації практики;

5. Брати участь у роботі конференцій, педагогічної ради, зборів профспілкової організації школи.

6. Звертатися до керівництва факультету з проханням про зміни термінів проходження педагогічної практики з огляду на певні обставини (хвороба, сімейні обставини, відрадження, стажування та ін.).

2.4. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Визначені вище завдання виробничої практики, основні положення її організації, обов'язки керівників практики і студентів-практикантів та тривалість практики, стосуються і студентів заочної форми навчання. Проте, в організації практики є певні відмінності, як-то:

Проходження педагогічних практик студентами заочного відділення можуть відбуватися в сесійний та міжсесійний період.

Студенти заочної форми навчання, залежно від характеру практичної роботи, яку вони виконують, і наявності в них професійного досвіду, поділяються на три групи:

1) до першої групи належать студенти, які працюють за обраним фахом, а відтак, звільняються від проходження фахових практик. Документами, які свідчать про відповідність займаній посаді за фахом студентом-заочником є: витяг із трудової книжки, довідка з місця роботи (якщо студент працює за сумісництвом) та характеристика, в якій вказана рекомендована оцінка (за національною шкалою) засвідчені керівником закладу або представляють свою робочу документацію із наступним її поверненням студенту. Таким студентам практика зараховується автоматично.

2) до другої групи належать студенти, які працюють за фахом, що не відповідає спеціальності (профілю факультету), педагогічні працівники інших закладів освіти (дитбудинків, дошкільних установ, професійних і технічних установ: учителі, майстри виробничого навчання, вихователі). Такі студенти проходять практику за відповідною програмою. Практика проводиться за місцем проживання чи роботи.

3) студенти, які не працюють за обраним фахом, проходять практику з відривом від виробництва у період, визначений навчальним планом, як правило, в м. Умані або за місцем проживання, або самостійно добирають для себе місце проходження педагогічної практики, але воно повинно відповідати всім вимогам програми. До початку педагогічної практики вони подають клопотання з бази практики (Додаток Р). На цей час вони використовують відпустку за власний рахунок. У період заліково-екзаменаційної сесії, що передує педагогічній практиці, для студентів на факультетах організується інструктивно-методична нарада з питань педагогічної практики, яку проводять факультетський керівник практики, групові керівники практики. Навчально-методичне керівництво практикою студентів заочної форми навчання здійснюють факультетський керівник, методисти зі спеціальності та виховної роботи.

Звітна документація

Студенти заочної форми навчання після закінчення практики готують факультетському керівнику таку документацію:

1. Студенти, які працюють за обраним фахом

- витяг із трудової книжки.
- довідку з місця роботи (якщо студент працює за сумісництвом).
- характеристику, в якій вказана рекомендована оцінка (за національною шкалою) засвідчені керівником закладу.
- робочу документацію (за бажанням практиканта) із наступним її поверненням студенту. Таким студентам практика зараховується автоматично.

2. Студенти (бакалаври, спеціалісти), які працюють за фахом, що не відповідає спеціальності (профілю факультету)

- звіт про проведену роботу, затверджений печаткою бази практики;
- характеристику студента-практиканта, затверджену печаткою бази практики;
- пакет матеріалів відповідно до програми та завдань практики, як-то: розгорнуті плани-конспекти залікових уроків з історії України, всесвітньої історії та спеціалізації (по одному з предмету). У випадку , коли з виробничих проблем неможливо провести заліковий урок, до звіту додається конспект пробного уроку.
- Самоаналіз проведених залікових уроків.
- Педагогічний аналіз уроку учителя (по одному з історії України та всесвітньої історії).
- План-конспект (сценарій) виховного заходу.
- Психолого-педагогічна характеристика на учня/ клас.
- Фото звіти уроків та виховної роботи для студентів, які проходять практику за місцем проживання або майбутнього працевлаштування.

3. Студенти, які не працюють за обраним фахом

Звітна документація студентів освітнього ступеня «бакалавр»

- Звіт (підписаний керівником практики, методистами та студентом).
- Характеристика.
- Розгорнуті плани-конспекти залікових уроків з історії України та всесвітньої історії (по два з предмету).
- Самоаналіз проведених залікових уроків.
- Педагогічний аналіз уроку учителя або студента (по одному з історії України та всесвітньої історії).
- Позакласний захід з історії . План-конспект (сценарій.)

- План-конспект (сценарій) виховного заходу.
- Психолого-педагогічна характеристика на учня.
- Відео та фото звіти уроків та виховної роботи

Звітна документація студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст»

- Звіт (підписаний керівником практики, методистами та студентом).
- Характеристика.
- Розгорнуті плани-конспекти залікових уроків з історії України та всесвітньої історії (по два з предмету).
- План-конспект залікового уроку зі спеціальності (правознавство, географія, людина і світ).
- Самоаналіз проведених залікових уроків.
- Педагогічний аналіз уроку учителя або студента (по одному з історії України та всесвітньої історії).
- Позакласний захід з історії . План-конспект (сценарій.)
- План-конспект (сценарій) виховного заходу.
- Психолого-педагогічна характеристика на клас.
- Відео та фото звіти уроків та виховної роботи.

4.Студенти, які здобувають другу вищу освіту проходять одну педагогічну практику за програмою освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» без відриву від виробництва в загальноосвітніх навчальних закладах різного типу.Оцінювання практики студентів відбувається згідно з шкалою оцінювання ESTS. Студенти першої категорії оцінюються на підставі виставленої оцінки в характеристиці з місця роботи.

5.Студенти-магістри заочної форми навчання проходять практику відповідно до програми денної форми навчання.Студенти магістри заочної форми навчання, залежно від характеру практичної роботи, яку вони виконують, і наявності в них професійного досвіду, поділяються на групи.

До першої групи відносяться магістри заочної форми навчання, які працюють на посадах викладачів ВНЗ I-IV рівня акредитації, що відповідає профілю факультету, на якому вони навчаються. Такі студенти за місяць до початку семестру, в якому проводиться практика, подають у відділ заочної освіти факультету витяг із трудової книжки і характеристику з оцінкою дирекції установи, в якій працюють. Залікову оцінку з практики таким магістрам визначає випускова (фахова) кафедра.

До другої групи належать усі інші магістри заочної форми навчання. Вони проходять практику в терміни і тривалістю, що визначається робочим навчальним планом спеціальності.

У період заліково-екзаменаційної сесії, що передує виробничим практикам, для магістрів-заочників на факультетах організується інструктивно-методична нарада з питань практики, яку проводять керівники практики від випускових (фахових) кафедр.

- Магістри заочної форми навчання проходять практики на своїх факультетах згідно з графіком, розробленим випусковою (фаховою) кафедрою і погодженого з деканатом факультету.

- Практику студенти заочної форми навчання проходять без відриву від основної роботи або використовують для цього свою чергову відпустку. Кінцеві результати педпрактики, після її захисту кожним студентом, визначає відповідна комісія.

- Магістри, які не виконали програму практики і отримали незадовільну оцінку при складанні заліку, можуть бути скеровані на практику повторно у вільний від занять час.

- Терміни і умови повторного проходження практики встановлюються в кожному окремому випадку ректором університету.

- У разі несумлінного ставлення до практики, порушення дисципліни або повної невідповідності з програми практики магістр відраховується з навчального закладу.

- Підсумкова конференція з виробничої практики магістрів проводиться на факультетах після проведення заліку.

- Підсумки практики студентів усіх форм навчання обговорюються на засіданнях випускових (фахових) кафедр та засіданнях вчених рад факультету.

2.5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЛЕКЦІЙ ТА СЕМІНАРІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-МАГІСТРІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Методика організації та проведення лекцій

Вимоги до проведення лекції

- створення психологічно-комфортної атмосфери взаємодії зі студентами, атмосфери співробітництва та спільного міркування;
- дотримання лектором педагогічного такту, вияв уважного, позитивного ставлення до студентів;
- науковість та інформативність викладання, застосування сучасних наукових підходів;
- доказовість, аргументованість викладу основних положень;
- логічність, послідовність, системність висвітлення змісту навчальної інформації;
- доступність, ясність, чіткість пояснення, інтерпретації наукових положень;
- включення у зміст актуальних соціальних, моральних проблем, інформації, значущої для професійної діяльності, особистісного розвитку студентів;
- активізації мислення студентів, опора на їхній життєвий досвід;
- емоційність викладу навчального матеріалу;
- застосування аудіовізуальних засобів, дидактичних матеріалів.

Структура лекції

Процес організації лекцій складається з трьох частин: вступної, основної, заключної.

У вступній частині викладач:

- встановлює контакт з аудиторією: вибір пластичної пози, доброзичливої міміки, жестів, відкритості до аудиторії, середнього рівня мускульної мобілізації; позбуття просторових, термінологічних бар'єрів; показ особистого позитивного психоемоційного стану і готовності до взаємодії; встановлення позиції «Ми»;
- налагоджує зв'язок із пройденим навчальним матеріалом і новою інформацією, визначає її місце у системі тем, розділів навчального курсу; прогнозує її подальший розгляд;
- повідомляє тему лекції, створює у студентів позитивну установку на її вивчення;

- визначає основні питання, що будуть розглядатися під час лекції; повідомляє і дає коротку характеристику основної рекомендованої літератури;

- захоплює увагу студентів шляхом творчого поєднання різноманітних методичних прийомів: коротка емоційна розповідь про реальні події, історії з власного життя, цікаві факти тощо; виявлення новизни навчальної інформації (показ таких сторін, що перевищує очікування студентів); показ викладачем власного інтересу до теми, переживань, думок.

Головне завдання викладача на цьому етапі - залучення самих студентів до лекції, психологічна підготовка їх до сприймання основного навчального матеріалу. Зазначені етапи вступної частини є взаємопов'язані, дотримуватися їх варто в довільній формі, деякі з них діють одночасно.

Основна частина лекції

- Основна частина лекції є найбільш відповідальною і тривалішою у часі. В цій частині викладач висвітлює зазначені на початку лекції питання, обґрунтовує необхідні теоретичні положення. Відповідно до сутності кожного питання викладач обирає доцільні методи, прийоми у єдності з необхідною формою викладу. Варто, щоби шлях висвітлення кожного питання був відмінним і зумовлював своєрідний стиль діяльності і поведінки педагога. Не зважаючи на деякі відмінності, схема і вимоги до розгляду питань, що відповідають загальноприйнятим вимогам до лекції є однаковими. Протягом основної частини викладач використовує такі ідеї:

- у процесі організації сприймання студентів спрямовує розвиток їхніх уявлень на виокремлення суттєвих (критеріальних) ознак явища, поняття;

- постійно дбає про адекватне розуміння слухачами навчальної інформації шляхом пояснення, інтерпретації суттєвих ознак явища, розгляду їх у різних виявах, для цього застосовує різноманітні варіанти поєднання методів, прийомів формування мислительних дій студентів (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії, порівняння, розрізнення, узагальнення тощо);

- постійно контролює рівень розуміння, осмислення студентами навчального матеріалу шляхом візуального контакту з аудиторією, постановки питань: «Ваша думка?», «А чому...?», «Що краще.?»;

- у процесі висвітлення кожного питання розмірковує разом зі студентами про його об'єктивну і суб'єктивну значущість, зв'язок з професійною і практичною діяльністю;

- визначає різні альтернативні підходи, теорії розгляду понять, явищ, спонукає студентів до самостійної оцінки, вибору цих підходів;

- слідує за логікою власного викладу, обґрунтування положень, міркування, мовлення; застосовує різні методи логічної побудови змісту

навчальної інформації (індукції, дедукції), дбає про системність, послідовність, наступність у висвітленні; кожне положення аргументує, підтверджує;

- стимулює активне слухання та участь студентів в оволодінні знаннями, залучає їх до обговорення теоретичних положень, ідей, актуалізації власного життєвого досвіду;

- постійно підтримує психологічно-комфортну атмосферу під час лекції, контакт зі студентами: уникає жорсткого контролю, проте підтримує порядок; відгукується на висловлення студентів, їхні питання; показує розуміння внутрішнього стану студентів; спостерігає за усіма змінами в аудиторії, зауважує тільки ті моменти, які негативно впливають на увагу, активність, емоції, поведінку студентів;

- підтримує і розвиває інтерес студентів до навчального матеріалу, позитивну мотивацію процесу пізнання, пошуку.

Заклучна частина лекції є не менш важливою. У заклучній частині викладач:

- здійснює логічні, лаконічні висновки про основні поняття, положення, теорії, що розглядалися;

- нагадує про семінарські заняття, визначає характер обговорення та аналізу висвітлених ідей на цьому занятті, прагне не завантажувати студентів великим обсягом інформації;

- дає студентам можливість висловитися щодо лекції, явищ, що вивчалися, поставити питання;

- коротко повідомляє проблеми, що будуть розглядатися у наступній лекції у взаємозв'язку з висвітленими, створює позитивні очікування щодо наступної зустрічі;

- дякує студентам за увагу і прощається з аудиторією.

Підготовка викладача до проведення лекції

Процес підготовки лекції складається з таких етапів:

- визначення теми, її місця в навчальному курсі, зв'язку з попередніми і наступними темами; коротке, чітке, лаконічне формування теми;

- постановка та осмислення мети лекції як очікуваних результатів, яких бажає досягнути лектор (формування наукових понять, знань, оволодіння принципами, орієнтирами виконання дій тощо);

- виокремлення основних питань, головної ідеї, що пронизує усю лекцію, осмислення задуму лекції;

- опрацювання необхідної науково-теоретичної літератури, навчально-методичних посібників, сучасних наукових досліджень;

- визначення обсягу навчальної інформації, зокрема обсягу матеріалу з кожного питання, відбір доцільної і важливої наукової і навчальної інформації;

- складання плану лекції;

- мисленне уявлення конкретної студентської аудиторії, для якої готується лекція, характерних особливостей студентів відповідного курсу, усвідомлення специфіки їхнього фаху, своєрідності поведінки під час лекції, кількості людей в аудиторії;

- структурування змісту навчальної інформації за питаннями, дотримання логіки, послідовності, системності, продумування питань для дискусії, діалогу, аргументів для доказу тверджень, прикладів з практичної діяльності із врахуванням фаху і специфіки студентської аудиторії, відбір доцільних методів, прийомів;

- мисленне проговорення, осмислення змісту навчальної інформації з різних точок зору, усвідомлення власного розуміння навчального матеріалу;

- підбір і підготовка наочного матеріалу;

- написання повного тексту лекції із використанням чітких визначень і формулювань;

- усне проголошення змісту лекції (особливо для викладачів-початківців) або окремих фрагментів; вироблення, коректування моделі, стилю, манер ораторського виступу і взаємодії зі студентами.

Методичні поради студентам-практикантам щодо проведення лекції

Майстерність організації лекції формується у процесі набуття викладачем педагогічного досвіду. Однак, деякі поради у цьому напрямі допоможуть студентам уникнути суттєвих помилок і досягнути успіху в початкових спробах.

- Сумлінна, відповідальна підготовка лекції - умова успішного, ефективного її проведення. Текст лекції доцільно не вивчити, а глибоко осмислити, пережити, компетентно оволодіти основними положеннями, ідеями.

- Читання лекції за конспектом є шкідливим як для викладача, так і для студента. У такому випадку він неспроможний налагодити підтримувати контакт з аудиторією, здійснювати виховний, емоційний вплив на студентів, отримувати зворотний зв'язок від них і вносити корективи в процес організації лекції. Звертатися до конспекту необхідно для дотримання структури лекції, формулювання теоретичних визначень, положень, а також посилення на джерела інформації тощо.

- Недоцільно передавати зміст навчального підручника, посібника під час лекції, інакше можна позбавити студентів можливості самостійно

працювати. Важливо застосовувати цікаві факти, нові підходи, концепції, що не набули поширення в науковій літературі.

- За обмежений час лекції неможливо розкрити повний об'єм науково-навчального матеріалу з конкретної теми і це не є завданням викладача. Його мета під час лекції - спрямувати увагу студентів на провідні ідеї, положення, сформулювати у них наукові поняття, судження, скерувати їх у напрямі вироблення власних поглядів, концепцій.

- Перевантаження змісту лекції науковими термінами, фактами, категоріями розпорошує увагу слухачів, швидко втомлює їх і зумовлює здійснювати записи у конспекті автоматично. Значна кількість нової інформації ускладнює розуміння студентами сутності явищ, положень, знижує позитивну мотивацію навчання. Недостатня інформативність лекції також небезпечна: викликає сум, нудьгу у студентів, спонукає займатися сторонніми справами. Без інтересу студентів до змісту навчального матеріалу лекція втрачає свою ефективність.

Для формування позитивного ставлення до змісту необхідно:

- розглядати проблеми актуальні для фахової діяльності студентів, їхнього життя;

- висвітлювати положення, ідеї, що сприяють самопізнанню, самовдосконаленню студентів;

- застосовувати парадоксальні факти, виявляти невідповідності у теорії і практиці;

- знаходити зв'язок між змістом і життєвим досвідом студентів;

- виявляти в явищах, теоретичних постулатах ті сторони, які дивують, вражають студентів;

- застосовувати історичні аспекти наукових знань (біографічні факти із життя вчених, історичні моменти наукових відкриттів, досліджень тощо);

- розглядати наукові концепції, теорії через призму дискусій вчених, сучасних досліджень, особистого бачення проблеми;

- переконувати у важливості конкретних наукових знань, виявляти їхню світоглядну, моральну цінність;

- застосовувати гумор, жартівливі історії у процесі викладу.

Методичні рекомендації для підготовки і проведення семінарських занять

Семінарські заняття є ефективною формою організації навчальних занять, з якими органічно поєднуються лекції. Семінар (від лат. «зетіпагіит» - розсадник, переносно – «школа») - це особлива форма навчальних практичних занять, яка полягає у самостійному вивченні студентами за

завданнями викладача окремих питань і тем лекційного курсу з наступним оформленням навчального матеріалу у вигляді рефератів, доповідей, повідомлень тощо.

Основними дидактичними цілями їх проведення є:

- забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекцій та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься на самостійного опрацювання;

- спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізація їх до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, формування у них навичок самоосвіти;

- оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Семінарські заняття виконують такі основні функції:

- навчальну (поглиблення, конкретизацію, систематизацію знань, засвоєних під час лекційних занять та у процесі самостійної підготовки до семінару);

- розвивальну (розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо);

- виховну (патріотичне виховання, виховання економічної, екологічної культури і мислення, прищеплення інтересу до вивчення конкретної дисципліни та до фаху, формування потреби здорового способу життя тощо);

- діагностично-корекційну (контроль за якістю засвоєння студентами навчального матеріалу, виявлення прогалин його засвоєнні та їх подолання) та ін.

Методика підготовки і проведення семінарських занять передбачає:

- Повідомлення студентам теми, плану семінарського заняття та рекомендованої літератури (найкраще подати студентам інструктивну карту проведення семінарського заняття);

- Опрацювання та осмислення теоретичного матеріалу відповідної теми відповідно до плану семінарського заняття та рекомендованої літератури;

- Підготовку до обговорення питань інформаційного блоку у формі діалогу, дискусії, диспуту, конференцій тощо (за планом заняття);

- Підготовку, проведення фрагментів навчальних занять, на яких використовуються традиційні форми організації навчання (за вибором студента-практиканта), їх аналіз;

- Підготовку та проведення фрагментів навчальних занять, на яких використовуються інноваційні форми організації навчання (за вибором студента-практиканта);

- Виконання індивідуальних практичних завдань різних рівнів (за вибором студента-практиканта);

- Написання рефератів (з метою відпрацювання пропущених лекційних чи семінарських занять);

- Виконання завдань науково-пошукової роботи (написання рефератів за тематикою проблемного характеру, розробку доповідей для публічного виступу, підготовку тестів, анкет, бесід, інтерв'ю тощо).

Алгоритм підготовки до семінарського заняття:

- проаналізуйте тему заняття, подумайте над її дидактичними цілями і основними проблемами, які винесені на обговорення;

- опрацюйте рекомендовану навчальну, наукову та методичну літературу, при цьому обов'язково конспектуйте і занотуйте прочитане, виписуйте те, що, на ваш погляд, сприятиме ефективному проведенню семінарського заняття;

- намагайтеся сформулювати свою думку з кожного питання і обґрунтуйте свої міркування;

- запишіть запитання, які виникли у вас під час підготовки до проведення семінарського заняття, зверніться за консультацією до викладача-методиста чи викладача кафедри педагогіки;

- складіть розгорнутий план-конспект проведення семінарського заняття, ретельно обдумуючи його етапи, структурні елементи, навчальні питання, що виносяться на розгляд, методи, прийоми та засоби навчання, за допомогою яких забезпечуватиметься навчально-пізнавальна діяльність студентів.

Структура семінарського заняття

Етапи	Характеристика
Організаційна частина	Мета — мобілізувати студентів до навчання; активізувати їхню увагу; створити робочу атмосферу для проведення заняття; містить привітання викладача зі студентами, виявлення відсутніх, перевірку підготовленості до заняття.

Мотивація та стимулювання навчальної діяльності	Передбачає формування потреби вивчення навчального матеріалу, повідомлення теми, мети та завдань завдань. Мотивації сприяє чіткому усвідомленні мети, що полягає у досягненні кінцевого, запланованого результату спільної діяльності викладача й студентів.
Обговорення навчальних питань семінару	Полягає в обговоренні й керуванні процесом розгляду основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення. Викладач має подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої навчальної інформації.
Діагностика правильності засвоєння студентами знань	Допомагає викладачеві та студентам з'ясувати причину нерозуміння певного елемента змісту навчальної інформації, невміння чи помилковості виконання інтелектуальної або практичної дії. Здійснюється за допомогою серії оперативних короткочасних контрольних робіт (письмових, графічних, практичних), усних фронтальних опитувань, тренінгу тощо), з використанням комп'ютерної техніки.
Підведення підсумків уроку	Передбачає коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто, мотивацію діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи).

Основні критерії оцінювання якості семінарського заняття

- Цілеспрямованість - висунення проблеми, намагання поєднати теоретичний матеріал з його практичним використанням у майбутній професійній діяльності.

- Планування - виокремлення головних питань, пов'язаних з профільючими дисциплінами, наявність новинок у списку літератури, тощо.

- Організація семінару - уміння починати та підтримувати дискусію, конструктивний аналіз усіх відповідей студентів, наповненість навчального часу обговоренням проблем, поведінка самого викладача.

- Стиль проведення семінару - пожвавлений, з постановкою гострих питань, з дискусією або млявий, який не викликає інтересу.

- Ставлення викладача до студентів - поважне, урівноважене, в міру вимогливе чи байдуже.

- Ставлення студентів до викладача - поважне чи байдуже, критичне.

- Управління групою - викладач швидко встановлює контакт з учасниками семінару, впевнено та вільно тримається, взаємодія з групою носить педагогічно доцільний характер та охоплює всіх студентів чи, навпаки, робить багато зауважень, розмовляє на підвищених тонах, спирається в роботі на декількох студентів, а інші залишаються пасивними.

- Коментарі та висновки викладача - кваліфіковані, доказові, переконливі, чи, навпаки, некваліфіковані, неістотні, не містять у собі теоретичних зауважень.

Зразки оформлення планів-конспектів лекцій та семінарів розміщені у додатку М.

2.6. ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ДЛЯ СТУДЕНТІВ, ЯКІ НАПРАВЛЯЮТЬСЯ НА БАЗИ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

1. Загальні положення.

1.1. Практика є невід'ємною складовою частиною процесу професійної підготовки студентів в університеті і проводиться на оснащених відповідним чином базах університету.

1.2. Практика студентів університету проводиться на базах, які мають відповідати вимогам нормативно-правових актів з охорони праці.

1.3. Студенти можуть бути направлені на практику тільки на ті бази (підприємства, організації, установи будь-якої форми власності), з якими університет завчасно уклав договір на її проведення за встановленою формою.

1.4. До початку проведення практики повинно бути проведено обстеження робочих місць студентів-практикантів відповідальними за організацію проведення практики особами.

1.6. Обов'язковою умовою допущення студентів до проходження практики є проходження ними вступного інструктажу з охорони праці під час трудового і професійного навчання та оформлення його у бланку реєстрації з підписами особи, яка проводила інструктаж та особи, яку інструктували.

1.7. До практики допускаються тільки ті студенти, які пройшли медичний огляд.

2. Вимоги безпеки під час практики.

2.1. При прибутті на базу практики студент -практикант повинен отримати вступний інструктаж з охорони праці та первинний інструктаж на робочому місці та поставити підпис у відповідних журналах інструктажу;

2.2 Студент має бути ознайомлений про те, що при виконанні професійних обов'язків на нього можуть впливати такі шкідливі або небезпечні фактори:

- висока психофізіологічна напруга;
- висока концентрація уваги;
- небезпека ураження електрострумом;
- небезпека виникнення загорань та пожеж;
- порушення параметрів мікроклімату, передбачених для навчальних приміщень;
- довготривалі статичні навантаження.

2.3. Студент - практикант повинен виконувати тільки ту роботу, яка йому доручена згідно з програмою практики.

2.4. У разі притягнення практиканта до робіт, які не передбачені програмою практики, йому слід негайно доповісти про це керівнику практики.

3. Під час практики не допускається:

3.1. Не виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку установи, зокрема, запізнюватися на роботу.

3.2. Пропускати або не проводити визначені програмою практики уроки та зривати навчальний процес.

3.3. Залишати робоче місце без дозволу керівника практики, учителя, директора школи.

3.2. Відвертати від роботи педагогічних працівників, які його оточують, заважати навчальному процесу.

3.3. Залишати учнів, з якими він проводить навчальні заняття, позакласну діяльність без нагляду.

3.4. Під час занять у навчальному кабінеті виконувати роботу, яка не передбачена розкладом і планом занять.

3.5. При виникненні недоліків у роботі обладнання та приладів (комп'ютера, ксерокса, побутових приладів тощо) самостійно або разом з учнями їх ліквідувати, натомість негайно повідомити керівника установи, учителя, та припинити роботу до усунення недоліків.

3.6. При встановленні порушень вимог охорони праці в приміщенні для занять, розпочинати чи продовжувати роботу з учнями до усунення недоліків, які загрожують їхньому життю та здоров'я, а зобов'язаний повідомити керівника навчального закладу про причини відміни занять у кабінеті.

3.7. Виконувати будь-які види ремонтних робіт на робочому місці учня чи в приміщенні. Ремонт виконується спеціально підготовленим персоналом закладу (електромонтером, слюсарем, електромеханіком);

4. Студент-практикант зобов'язаний:

4.1. Вживати заходи дисциплінарного впливу до учнів, які свідомо порушують правила безпечної поведінки під час занять.

4.2. Повідомляти керівника закладу про всі недоліки в забезпеченні охорони праці, які знижують рівень безпеки життєдіяльності людини (норми освітленості, травмонебезпеки обладнання, інструментів тощо).

4.3. Прийняти екстренні заходи при погіршенні стану здоров'я учня (запаморочення, втрата свідомості, кровотеча з носа і т. ін.) , надати йому необхідну першу (долікарську) допомогу та викликати медичного працівника;

4.5. Дбати про особисту безпеку, повідомляти в разі необхідності про погіршення стану власного здоров'я під час робочого процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аузіна М. О. Інноваційні процеси в освіті: навч. посіб. / О. М. Аузіна, А. М. Возна. – Львів : ЛБІ НБУ, 2003. – 103 с.
2. Аврамчук Л. А. Формування активної пізнавальної діяльності студентів / Лідія Андріївна Аврамчук // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 3. – С. 122-126
3. Блінова О. Є. Відкритість як мотиваційна готовність майбутнього вчителя до педагогічного спілкування / Олена Євгенівна Блінова // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 1/2. – С. 97- 103.
4. Богданова І. М. Технології в освіті: теоретико-методологічний аспект: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Інна Михайлівна Богданова. – О. : «ТЕС», 1999. – 146 с.
5. Загальнопедагогічна підготовка вчителя: історія, сучасний стан, перспективи / А. М. Бойко, Н. М. Дем'яненко. – К. : ІСДО, 1996. – 217 с.
6. Козій М. К. Психолого-педагогічні умови удосконалення педагогічної практики студентів: метод. посіб. / Микола Кузьмич Козій. – К. : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 141 с.
7. Котик І. О. Роль рефлексії у формуванні готовності до вибору професії / Інна Олександрівна Котик // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 3. – С. 67-71.
8. Мечнікова Г. Г. Самооцінка та рівень домагань особистості як динамічна система: авто- реф. дис. ... к. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогіка та вікова психологія» / Г. Г. Мечнікова. – О., 2002. – 26 с.
9. 10. Неровня О. В., Штепа О. С. Методичні рекомендації для складання психолого-педагогічної характеристики особистості учня та навчальної групи студентами неспсихологічних спеціальностей [Електронний ресурс].
Режим доступу
http://www.franko.lviv.ua/faculty/Phil/praktyka_dla_nepsychologiv.pdf
10. Попелюшко Р. П. Аналіз вивчення проблеми формування самооцінки у студентської молоді / Роман Павлович Попелюшко // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 7. – С. 72-75.
11. Педагогічна практика студентів [укладачі: Д. Д. Герцюк, Т. В. Равчина, С. Б. Цюра, Х.П. Мазепа]. – Львів, 2003. Педагогіка, 1982. – 254 с.
12. Педагогічна майстерність [Текст] : підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища шк., 1997. – 349 с.

Додаток А

Структурні компоненти щоденника педагогічної практики

1. Загальні відомості про школу, історію, традиції, досягнення, спрямованість педагогічної діяльності.
2. Режим роботи у школі.
3. Список учнів по формі останньої сторінки класного журналу.
4. Розклад уроків у прикріпленому класі.
5. Індивідуальний план студента-практиканта на весь період практики.
6. Графік залікових уроків студента-практиканта.
7. Графік залікових виховних заходів.
8. Індивідуальне завдання студента, етапи, способи виконання.
9. Схема педагогічного аналізу уроку.
10. Сторінки педагогічного аналізу уроків.
11. Орієнтовна схема спостереження за учнем, групою.
12. Сторінки педагогічного спостереження за учнями класу (анкети, результати бесід, висновки, світлини).
13. Самоаналіз уроку. Схема самоаналізу уроку.
14. Сторінка позакласної/виховної діяльності студента.
15. Самоаналіз виховних заходів, відгуків студентів, учнів, вчителів.
16. Відгуки про роботу студента на практиці керівника практики, методистів, учителя історії, класного керівника, учнів.

Додаток Б

Зразок титульної сторінки звіту

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Історичний факультет**

ЗВІТ

**СТУДЕНТА ВКУРСУ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
КОВАЛЬ АНДРІЯ ІВАНОВИЧА
ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
В УМАНСЬКІЙ ЗОШ І-ІІІ СТУПЕНІВ № 3
УМАНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ
в період з _____ по _____ 20 ____ р.**

Умань 20 ____ р.

Додаток В

Основні реквізити характеристики

1. Назва документа й прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, освіта того, кому видається характеристика.

2. Текст, де зазначено:

- період практики;
 - рівень теоретичної підготовки студента;
 - обсяги та якість виконаних завдань практики та індивідуального плану студента;
 - рівень організації праці;
 - дисциплінованість і добросовісність у ставленні до роботи студента
- практиканта, індивідуальні якості студента, які він проявив під час практики;

- його ініціативність і творчість.

3. Оцінка за практику.

4. Дата складання.

5. Підписи відповідальних осіб (директора, учителя історії, класного керівника й гербова печатка організації, яка видала характеристику).

Додаток Г

Самоаналіз уроку

№ з/п	Форма аналізу	Зміст аналізу
1.	Короткий (оцінний) аналіз	- це загальна оцінка навчально-виховної функції уроку, яка характеризує рівень досягнення освітньої, виховної та розвивальної мети та оцінює урок
2.	Структурний (поетапний) аналіз	- це виявлення та оцінка домінуючих структур (елементів) уроку, їхня доцільність, що забезпечує розвиток пізнавальних здібностей учнів.
3.	Системний аналіз	- це розгляд уроку як єдиної системи з погляду розв'язання головного дидактичного завдання одночасного з вирішенням розвивальних завдань уроку, забезпечення формування знань, умінь і навичок учнів, засвоєння ними способів навчання.
4.	Повний аналіз	- це система аспектних аналізів, тобто оцінка реалізації завдань уроку, зміст і види навчальної діяльності учнів за такими характеристиками, як рівні засвоєння учнями знань і способів розумової діяльності, розвиток учнів, реалізація дидактичних принципів і результативності уроку.
5.	Структурно-часовий аналіз	- це оцінка використання часу уроку за кожним його етапом.
6.	Комбінований аналіз	- це оцінка (одночасна) основної дидактичної мети уроку та структурних елементів.
7.	Психологічний аналіз	- це вивчення психологічних вимог до уроку (забезпечення пізнавальної діяльності учнів розвивального типу).
8.	Дидактичний аналіз	- це аналіз основних дидактичних категорій (реалізація принципів дидактики, добір методів, прийомів і засобів навчання та навчання школярів, дидактична обробка навчального матеріалу уроку, педагогічне керівництво самостійною пізнавальною діяльністю учнів тощо).
9.	Аспектний аналіз	- це розгляд, детальне та всебічне вивчення й оцінка під певним кутом зору якої-небудь сторони або окремої мети уроку у взаємозв'язку з результатами діяльності учнів. Приклади аспектів уроку: реалізація вчителем триєдиного завдання уроку; використання розвивальних методів на уроці; вивчення способів активізації пізнавальної діяльності учнів; шляхи розвитку пізнавального інтересу; формування загальнонавчальних методів і навичок

		школярів; перевірка та оцінка знань, умінь та навичок учнів; організація проблемного навчання на уроці тощо.
10.	Комплексний аналіз	- це одночасний аналіз дидактичних, психологічних та інших основ уроку (найчастіше системи уроків).

Схема самоаналізу уроку

1. Загальна характеристика уроку, дидактична мета, структура уроку, ефективність використання часу на уроці.

2. Реалізація когнітивної складової мети уроку (виконання вимог програми, співвідношення матеріалу, поясненого на уроці і даного на самостійну роботу, організація процесу розвитку знань, сприйняття, уваги, пізнавальною інтересу).

3. Розвивальний аспект уроку (залучення учнів до здійснення основних розумових операцій, подолання посильних труднощів, розвиток пізнавальної самостійності й послідовності, науковості зв'язку теорії з практикою, міцність знань).

6. Виховний аспект уроку (використання виховних можливостей змісту навчального матеріалу, формування світогляду, зв'язок із життям, виховання сумлінного ставлення до праці, навчання, використання виховної можливості оцінки, виховний вплив особистості вчителя).

4. Дотримання основних принципів дидактики (принцип наочності, свідомості та активності в роботі вчителя й учнів, доступності і посильності, систематичності і послідовності, науковості, зв'язку теорії з практикою, міцності знань).

5. Методи навчання, відповідність методів загальної спрямованості навчання, дидактичній меті, специфіці навчального предмета. Форми і засоби навчання.

7. Робота учителя на уроці (підготовка до уроку, роль конспекту, види діяльності на уроці, контакт із класом, індивідуальний підхід до учнів, значення предмета, захопленість ним, зовнішній вигляд учителя).

8. Робота учнів на уроці (підготовка учнів до уроку, активність на різних етапах уроку, види діяльності, культура мови, дисципліна, ставлення до предмета, вчителя; динаміка працездатності, моменти найвищої активності, зниження працездатності, їхні причини, рівень сформованого вміння вчитися).

9. Гігієнічні умови уроку, вплив гігієнічних умов на динаміку працездатності на уроці.

Основні питання для педагогічної рефлексії:

- Чи відповідає урок програмі?
- Чи правильно були визначені і розв'язані на уроці навчальні, виховні і розвиваючі завдання?
 - Чи вдало визначена структура уроку? Як була організована на уроці робота із формування основних предметних компетентностей учнів?
 - Як здійснювались внутрішньопредметний і міжпредметний зв'язки?
 - Які методи і засоби навчання були використані на уроці? Чи були вдалими їх вибір і поєднання?
 - Які форми навчання (масові, групові, індивідуальні) домінували на уроці? Чи були вдалими їх вибір і поєднання?
 - Як здійснювався контроль рівнів засвоєння знань, умінь і навичок учнів?
 - Якою була психологічна атмосфера на уроці? Чи дотримувалися на уроці правила педагогічного такту, загальноприйнятої етики, норм взаємин учителя та учня.
 - Чи правильно здійснювався на уроці інструктаж, визначалися обсяг і складність домашнього завдання?
 - Якою є оцінка результатів уроку?

Додаток Г

Схема педагогічного аналізу уроку

1. Тема і мета уроку: місце даного уроку в системі уроків; пізнавальні і виховні завдання уроку; постановка перед учнями пізнавальної мети (завдань).

2. Підготовка вчителя до уроку: володіння навчальним матеріалом, використання фахової і методичної літератури, підготовка унаочення та ТЗН.

3. Науковий рівень уроку:

а) науковість викладу (правильність пояснень фактичного матеріалу, відповідність сучасному рівню розвитку науки і вимогам програми);

б) відповідність обсягу та змісту матеріалу вимогам програми;

в) розвиток в учнів умінь та навичок наукового пошуку, ознайомлення їх із способами наукової організації праці.

4. Методичний рівень уроку:

а) правильність вибору типу уроку, його структури, методів і прийомів навчання;

б) реалізація принципів навчання;

в) правильність застосування методів навчання відповідно до вимог педагогіки, психології, методики викладання (з'ясування досягнень і недоліків учителя);

г) педагогічний і психологічний ефект від застосування обраних форм, методів і прийомів навчання; дисципліна учнів класу, раціональне використання часу, якість засвоєння учнями матеріалу уроку, активність учнів, організація підтримки уваги учнів на уроці;

д) поведінка вчителя на уроці: вміння тримати себе, голос, тон, педагогічний такт (стриманість, вимогливість, чуйність);

е) засоби активізації розумової діяльності учнів, емоційна насиченість уроку, організація запам'ятовування навчального матеріалу.

5. Характеристика складових частин уроку: аналіз кожного етапу уроку з відзначенням позитивного і недоліків, їхні причини.

6. Загальні висновки:

а) досягнення мети уроку;

б) пропозиції і поради щодо покращення якості підготовки і проведення наступних уроків;

в) рекомендована оцінка.

Додаток Д

Психолого-педагогічної характеристики на учня

Етапи написання психолого-педагогічної характеристики на учня:

1. Обрати учня для педагогічного спостереження.
2. Провести спостереження, використовуючи запропоновані схеми (на уроках та виховних заходах, під час перерв)
3. На основі анкетопитувальника провести бесіду з учнем (обов'язково), та з класним керівником або шкільним психологом (за потребою).
4. На основі отриманих даних написати психолого-педагогічну характеристику на учня. У тексті обов'язково навести приклади, котрі ілюструють певні характеристики особистості учня чи особливості його взаємодії з іншими.
5. Висновки та рекомендації щодо особливостей подальшої роботи з учнем та перспектив його розвитку.

Вибір учня для складання психолого-педагогічної характеристики

Для дослідження студенту слід обрати одного учня з класу. При цьому необхідно врахувати:

- 1) Чи учень погоджується взяти участь у вашому дослідженні? Згідно з етикою психологічного дослідження, участь у ньому має бути добровільною.
- 2) Чи будете ви мати можливість спостерігати за цим учнем щонайменше на трьох уроках та перервах? Більшість психологічних характеристик, особливостей поведінки людини важко виявити за 1-2 уроки. Тому вибирайте учня з того класу, в якому у вас за графіком проходження практики найбільше занять.
- 3) Чи буде у вас можливість обговорити з класним керівником успішність учня в різних навчальних дисциплінах, особливості його поведінки тощо?

Дослідження психологічних особливостей учня Для дослідження психологічних особливостей учня ви можете використати спостереження та бесіду. Психологічне спостереження – це метод дослідження, в основі якого навмисне систематичне плановане та довготривале споглядання поведінки людини зазвичай у природних умовах її функціонування. Для виконання цих двох умов якісного спостереження вам слід скористатися запропонованими схемами (табл. 1, табл. 2).

Таблиця 1. Орієнтовна схема спостереження за учнем

Інструкція до заповнення таблиці: Схема має полярні характеристики кожної із зазначених частин психологічного портрету учня. На основі спостережень оцініть за п'ятибальною шкалою ступінь вираження в учня кожної характеристики. Кожна характеристика може бути більш або менш яскраво вираженою, ближче або даліше від зазначених полюсів:

5,4 – позитивний полюс виразу характеристики;

3 – не визначений, проміжний, наявні і позитивні і негативні аспекти;

2,1 – негативний полюс виразу характеристики.

Параметри спостереження	Міра вияву якості						
	5	4	3	2	1		
Особистісні характеристики	Впевнений у власних силах						Ставиться до себе байдуже; не впевнений у правильності власних дій
	Знає власні переваги, вміє їх використовувати, не соромиться, коли його хвалять						Не знає власних переваг та не вміє їх використовувати, соромиться, коли його хвалять у присутності інших
Особливості емоційно-вольової сфери	Схильний до вияву емоцій						Практично не виявляє власних емоцій
	Здатний керувати своїми діями практично в усіх ситуаціях.						Неврівноважений. Схильний до імпульсивних дій.
Особливості діяльності та поведінки	Активний, одразу включається в роботу						Пасивний, не виявляє ініціативи.
	Організований, намагається спланувати власну діяльність						Хаотичний, дезорганізований, не доводить розпочату справу до кінця. Переключається з однієї справи на іншу
	Наполегливий у вирішенні складних навчальних завдань						Не виявляє наполегливості у виконанні завдань, при найменших труднощах припиняє роботу.
Спілкування та взаємодія з оточуючими	Прагне спілкування, виявляє ініціативу, висуває пропозиції						Не прагне долучитися до спільної розмови чи діяльності.
	Самостійний, здатний до незалежного прийняття рішень						Потребує підтримки у прийнятті рішення та діяч
	В конфліктних ситуаціях намагається діяти спокійно, розважливо; схильний до співпраці						В конфліктних ситуаціях намагається в будь-який спосіб довести власну думку, не схильний до співпраці

Ставлення до ровесників	Прагне до домінування, виявляє власні переваги щодо інших, схильний "тиснути" на інших						Схильний підпорядковуватися лідеру, не виявляє лідерських якостей
	Товариський, толерантний						Схильний до виявів агресії
Ставлення до старших (наприклад, вчителів)	Виявляє повагу. Дослухається до думки старших.						Виявляє неповагу до старших
	Дослухається до критики						Бурхливо реагує на критику, виявляє негативізм
Становище (статус) в класі (групі)	Популярний, має багато друзів, контактує практично з усіма однокласниками						Дещо ізольований; уникає контактів в класі
	Є авторитетом для однокласників. До його думки дослухаються.						Не користується авторитетом в класі.
Зовнішній вигляд	Охайний, чистий, доглянутий						Неохайний, одяг не завжди чистий, не слідкує за собою

Таблиця 2. Схема аналізу пізнавальної сфери учня

Інструкція до заповнення таблиці: Схема містить полярні якості, які відображують рівень розвитку особливостей пізнавальної сфери учня. На основі ваших спостережень оцініть за п'ятибальною шкалою ступінь вираження в учня кожної характеристики. Кожна характеристика може бути більш або менш яскраво вираженою, ближче або далі від зазначених полюсів:

5,4 – високий рівень розвитку властивості ;

3 – середній рівень розвитку властивості;

2,1 – низький рівень розвитку властивості.

Особливості пам'яті	здатний зберігати великий об'єм інформації	обсяг					Нездатний зберігати великий об'єм інформації
		5	4	3	2	1	
	мала кількість повторів, необхідних для запам'ятовування	швидкість					велика кількість повторів, необхідних для запам'ятовування
		5	4	3	2	1	
мала кількість помилок при відтворенні	точність					велика кількість помилок при відтворенні	
	5	4	3	2	1		
Особливості мислення	спроможний в продовж тривалого часу зберігати сприйнятий матеріал	тривалість					зберігає сприйнятий матеріал протягом нетривалого часу
		5	4	3	2	1	
Особливості мислення	вміє побачити і поставити нову проблему	самостійність					працює лише з поставленими вчителем проблемами вміє змінювати початковий план Г
		5	4	3	2	1	

	вміє змінювати початковий план	гнучкість					розв'язує задачі за шаблоном, в процесі розв'язання не може переключитись на інший спосіб роботи невелика кількість часу, необхідна для розв'язання задачі	
		5	4	3	2	1		
	невелика кількість часу, необхідна для розв'язання задачі	швидкість						кількість часу необхідна для розв'язання задачі
		5	4	3	2	1		
	здатний створювати нові алгоритми, необхідні для розв'язання задачі	точність						нездатний створювати нові алгоритми, необхідні для розв'язання задачі, працює лише за зразком
	5	4	3	2	1			
здатний проникати суть явищ Г	глибина					бачить лише ситуативні зв'язки, нездатний проникати в суть явищ		
	5	4	3	2	1			
здатний об'єктивно оцінювати себе, події, інших	критичність					нездатний об'єктивно оцінювати себе, події, інших		
	5	4	3	2	1			
Особливості уваги	здатний зосередитись на діяльності і предметі	концентрація					нездатний зосередитись на діяльності і предметі	
		5	4	3	2	1		
	здатний одночасно приділяти увагу кільком об'єктам	розподіл					здатний приділяти увагу лише одному об'єкту	
	5	4	3	2	1			
	висока тривалість зосередження на діяльності і предметі	стійкість					низька тривалість зосередження на діяльності і предметі	
		5	4	3	2	1		

Перелік запитань для бесіди з учнем на допомогу студенту

1. Розкажи про себе: як тебе звати, скільки маєш років, в якому класі навчаєшся?

2. Розкажи про свою сім'ю: зі скількох членів вона складається? Чи проживають разом з Вами дідусь і бабуся? Як ти оцінюєш взаємовідносини в сім'ї?

3. Чи маєш ти братів/сестер? Які в тебе стосунки з ними?

4. Які обов'язки в сім'ї маєш ти особисто? Чи охоче їх виконуєш? Хто тобі в цьому допомагає?

5. Як батьки ставляться до твого навчання? Чи допомагають тобі виконувати уроки? Чи контролюють, як ти виконав уроки?

6. Чи подобається тобі вчитись? Які предмети ти відвідуєш більш охоче? Що тобі вдається найкраще? Як ти оцінюєш свою навчальну успішність зараз? Чи змінювалась вона протягом навчання? Хто або що впливає на твою успішність з предмету?

7. Чи ти самостійно виконуєш домашні завдання? Ти спершу виконуєш домашні завдання, а потім займаєшся своїми справами, чи навпаки? Скільки часу ти витрачаєш на виконання домашніх завдань? Чи доводилось тобі переписувати сторінки через неакуратність або помилки? 8. Чим ти цікавишся? Чи маєш хобі? Чи відвідуєш позашкільні гуртки, спортивні секції?

9. Чи береш участь у громадському житті класу, школи? Чи радо виступаєш на шкільних вечорах? Чи береш участь в органах шкільного самоврядування?

10. Чи маєш друзів? Скількох? Які особисті якості ти цінуєш в друзях? Чого б ти ніколи не вибачив другу? Як ви з друзями проводите вільний час?

11. Які в тебе стосунки з однокласниками? Ваш клас дружній? Чи часто бувають конфлікти? Як ви їх вирішуєте?

12. Хто з вчителів тобі подобається і чому? Як ти реагуєш, коли вчитель критикує твою роботу?

13. Ким би ти хотів стати в майбутньому? Чого хочеш досягти? Яка твоя мрія?

14. Які риси характеру тобі притаманні?

Алгоритм написання психолого-педагогічної характеристики учня

I. Загальні відомості

1. Загальні відомості про учня: ПІБ, вік, клас, навчальна успішність (на основі анкети).

2. Сімейні умови: склад сім'ї, обов'язки учня у сім'ї, атмосфера у сім'ї (на основі анкети).

II. Особистісна сфера учня

3. Особистісні характеристики: впевненість у власних силах; знання власних переваг та їх використання (на основі схеми спостереження та анкети).

4. Особливості емоційно-вольової сфери учня: схильність до вияву емоцій та контролю власних дій (на основі схеми спостереження).

5. Особливості діяльності та поведінки учня: активність, організованість, наполегливість у вирішенні складних завдань (на основі схеми спостереження).

6. Пізнавальна діяльність учня: особливості пам'яті, мислення, уваги, уяви та мовлення (на основі схеми спостереження 2).

7. Хобі та позашкільна діяльність учня: відвідування гуртків, секцій; участь у громадському житті класу та школи. (на основі анкети).

8. Уявлення про майбутню професію, можливі досягнення, мрії учня (на основі анкети)

III. Соціальна сфера учня

9. Спілкування та взаємодія з оточуючими: прагнення спілкування, ініціативність в процесі спілкування; поведінка в конфлікті (на основі схеми спостереження)

10. Ставлення учня до оточуючих (ровесників та старших людей): прагнення до домінування, товариськість, толерантність, вияв поваги (на основі схеми спостереження та анкети).

11. Статус учня в класі (групі): популярність, кількість друзів серед однокласників, ставлення до нього однокласників, авторитетність серед однокласників (на основі схеми спостереження та анкети).

IV. Особливості навчальної діяльності

12. Ставлення до навчальної діяльності: вчасність, ретельність та самостійність виконання домашніх завдань, зацікавленість певними предметами та ін. (на основі анкети).

V. Висновки та рекомендації

13. Загальні висновки та рекомендації щодо стимулювання навчальної діяльності.

Додаток Ж

Психолого-педагогічної характеристики на клас

Психолого-педагогічна характеристика на клас (групу) має містити:

1. Титульний лист, у якому обов'язково вказано прізвище, ім'я, по батькові студента, який проходить практику, факультет та кафедра, на яких він навчається, місце та час проходження практики, дані про клас, на який складена характеристика (школа, клас) чи студентську групу (навчальний заклад, напрям підготовки), ПІБ викладача від кафедри психології, який перевіряє роботу.

2. Змістовну частину психолого-педагогічної характеристики, яка охоплює психологічні особливості класу як малої соціальної групи, спосіб міжособової взаємодії, психологічні характеристики групи. Практичні рекомендації до написання цієї характеристики подані нижче. Обсяг змістовної частини – 2-3 сторінки.

3. Висновки та рекомендації. Висновки можуть містити узагальнений психологічний портрет класу (студентської групи), характеристику його (її) подальшої навчальної та життєвої перспективи, загальне враження студента про хід виконання завдання, зокрема труднощі з якими він зіткнувся. На основі складеної психолого-педагогічної характеристики студент може розробити рекомендації для педагогів, батьків з метою оптимізації навчальної діяльності та подальшого психологічного розвитку учнівського чи студентського колективу.

Етапи написання психолого-педагогічної характеристики на клас (студентську групу):

1. Обрати клас (студентську групу) для дослідження. Обирайте той клас чи групу, у яких Ви маєте найбільше уроків чи лекційно-практичних 20 занять.

2. Проводити спостереження за класом (студентською групою), використовуючи запропоновані схеми (на уроках та виховних заходах, під час перерв).

3. Провести бесіду з класним керівником (обов'язково) та активом класу (групи), використовуючи анкету.

4. На основі даних, отриманих в результаті бесіди та спостереження, написати психолого-педагогічну характеристику на клас (групу). У тексті характеристики обов'язково навести приклади, котрі ілюструють певні характеристики класу як малої соціальної групи.

5. Висновки та рекомендації щодо особливостей подальшої роботи з класом (групою) та перспектив його (її) розвитку.

Для дослідження психологічних особливостей класу (студентської групи) ви можете використати методи психологічного спостереження та бесіди. Для виконання цих двох умов якісного спостереження вам слід скористатися запропонованими схемами (табл. 1)

Таблиця 1. Орієнтовна схема спостереження за групою

Інструкція до заповнення таблиці: Схема містить характеристики групи та параметри спостереження, які необхідно оцінити в ході його проведення. На основі ваших спостережень оцініть за п'ятибальною шкалою наявність в групі кожної характеристики:

- 5 – характеристика наявна;
- 4 – характеристика швидше наявна;
- 3 – не певен, що виявив цю характеристику;
- 2 – характеристика швидше відсутня;
- 1 – характеристика відсутня.

Параметри спостереження	Міра вияву якості	Міра вияву якості				
		5	4	3	2	1
Інтегративність – міра єдності членів групи	Учні класу почувають себе єдиним колективом, спільнотою?					
Мікроклімат – комфортність перебування в групі, задоволеність нею	Переважає більшість учнів класу почувають себе в групі комфортно?					
Референтність – міра прийняття членами групи групових правил (норм)	Переважає більшість учнів класу приймає та виконує правила, встановлені групою?					
Лідерство – міра впливу певних членів групи на групу в цілому	Чи є в групі особи, котрі здатні впливати на рішення, що приймаються групою?					
	Чи є в групі особи, котрі відіграють головну роль в організації навчальної діяльності чи при вирішенні завдань, поставлених перед класом?					
	Чи є в групі особи, котрі ініціюють неформальне міжособистісне спілкування учнів класу?					
Інтергрупова (між групова) активність – міра впливу даної групи на інші групи	Чи має дана група вплив на інші групи?					
Організованість – реальна здатність групи до самоорганізації	Чи здатна група самостійно (без впливу класного керівника, вчителів чи батьків) організуватися для здійснення певної діяльності?					
Спілкування в групі	Чи здатна група досягти взаєморозуміння у проблемних ситуаціях?					

Згуртованість групи	Чи є у групі традиція спільних святкувань днів народжень, іменин чи інших свят?						
Здатність до взаємодії	Чи характерною для групи є співпраця між її членами?						
Групова ідентифікація	Чи ідентифікують члени групи себе з нею ("мій клас", "моя група")?						
Відповідальність	Чи відповідально ставляться до своїх обов'язків та завдань, що перед ними стоять?						
Колективізм	Чи ставлять члени групи групові інтереси вище особистих та протистоять усьому, що роз'єднує колектив?						
Контактність	Чи часто контактують між собою члени групи? Чи допомагають один одному, коли це потрібно?						
Чи часто контактують між собою члени групи? Чи допомагають один одному, коли це потрібно?	Чи спілкуються та співпрацюють члени групи з представниками інших груп?						
Інформованість – ступінь поширення інформації між членами групи	Чи володіють інформацією усі члени групи про події, які відбуваються у шкільному та позашкільному житті групи?						
Цінності групи	Здоров'я						
	Матеріально забезпечене життя (одяг, аксесуари)						
	Наявність хороших та вірних друзів						
	Пізнання (освіченість)						
	Розвиток (робота над собою)						
	Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків)						
	Сімейні цінності						
	Краса природи й мистецтва						
	Творчість (можливість творчої діяльності)						
	Акуратність (охайність)						
	Вихованість (гарні манери)						
	Життєрадісність (почуття гумору)						

Орієнтовна схема інтерв'ю з класним керівником та активом класу

1. Загальні відомості.

Клас. Кількість учнів, кількість хлопців та дівчат.

2. Структура класу.

- Хто є старостою класу? Чи є староста авторитетом? Чи дослуховуються до його думки?

- Чи у групі особа, котра відіграє головну роль в організації навчальної та іншої діяльності класу, тобто організаційний лідер?

- Чи є у групі особа, котра ініціює неформальне спілкування учнів (емоційний лідер)?

- Чи є у групі особа, котру можна вважати абсолютним лідером (тобто особа, котра поєднує функції організаційного та емоційного лідера)? Скільки підгруп існує в класі?

- Чи є поділ підгруп за статями (окремо групи дівчат, окремо – хлопців)? Чи є різностатеві групи? Хто є лідерами підгруп?

- Скільки осіб включено в кожную підгрупу? Чи є учні, не включені в жодну з підгруп?

- Якими є стосунки між підгрупами: дружні, товариські чи конфліктні, ворожі? Чи існує між ними конфронтація, протистояння?

- Чи є у класі діти з особливими потребами? Якщо є, як до них ставляться: дружньо, байдуже чи вороже?

3. Соціально-психологічні характеристики групи

Згуртованість групи:

- Чи є в групі традиції спільного проведення часу?

Здатність до взаємодії:

- Як приймаються рішення, важливі для усього класу (наприклад, про спільне проведення вечірки чи екскурсію)? Спільно, за участі більшості учнів класу? Чи рішення приймаються лише кількома особами ("активом" чи неформальними лідерами), а усі інші – підкоряються?

Організованість групи:

- Чи організуються події, в яких можуть брати участь усі учні? (Спільні виїзди, екскурсії, походи в кіно/театр, дискотеки, вечори, дискусійні гуртки і т.д.)

- Ці заходи учні організують самостійно чи за допомогою класного керівника/вчителів/батьків?

Спілкування та конфлікти:

- Чи є на даний момент в класі конфлікти? Якщо є, то протистояння є відкритим чи прихованим?

- В який спосіб вирішуються конфлікти: учні самостійно шукають можливості спільного рішення чи очікують втручання збоку (наприклад, класного керівника)? Чи звертаються по допомогу у вирішенні конфліктів (наприклад, до шкільного психолога)?

Групова ідентифікація:

- Чи ототожнюють члени групи себе з нею ("мій клас", "моя група")?

4. Особливості поведінки та діяльності

Навчальна діяльність

- Якою є навчальна успішність класу?

- Які предмети є найцікавішими для учнів?

- Які заняття відвідують неохоче?

- Чи має клас визначене навчальне спрямування (наприклад, математичний, клас з поглибленим вивченням інформатики чи іноземної мови)?

– Які методи навчання є найбільш ефективними у роботі з даним класом?

– Чи є в класі учні, котрі відвідують Малу Академію Наук? Які секції? Громадська діяльність

– Чи учні класу беруть участь у шкільному самоврядуванні? Наскільки активно?

– Чи виявляють учні волонтерські ініціативи (наприклад, збір подарунків дітям до Дня Святого Миколая, відвідування дітей в сиротинцях тощо)?

– Чи учні класу беруть участь в організації та проведенні загальношкільних заходів?

Алгоритм написання психолого-педагогічної характеристики класу (групу)

1. Загальні відомості.
2. Структура класу (на основі схеми спостереження та інтерв'ю).
3. Соціально-психологічні характеристики групи: згуртованість, здатність до взаємодії, організованість групи, спілкування та конфлікти, контактність, відкритість, цінності групи і т.д. (на основі схеми спостереження та інтерв'ю).
4. Особливості поведінки та діяльності групи: навчальна та громадська діяльність (на основі схеми спостереження та інтерв'ю).
5. Висновки та рекомендації.

Додаток К

Зразки оформлення титульних сторінок матеріалів практики

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Історичний факультет**

Кафедра історії України

ПЛАН-КОНСПЕКТ ЗАЛКОВОГО УРОКУ

«НАРОДЖЕННЯ ОПОЗИЦІЙНОГО РУХУ»

11 клас

Підготувала:
студентка 51 групи
історичного факультету
Андрусик Я. В.

Перевірили:
вчитель історії
Лісова Н. І.
методист кафедри
історії України
доц. Лісовська О. В.

Умань 2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Історичний факультет

Кафедра історії України

ПЛАН-КОНСПЕКТ
ПОЗАКЛАСНОГО ЗАХОДУ
«ЧИ ЗДАТНІ МИ НА ПОДВИГ?»
10 клас

Підготувала:
студентка 51 групи
історичного факультету
Андрусик Я. В.

Перевірили:
класний керівник
Гурай Л. А.
методист кафедри
історії України
доц . Лісовська О. В.

Умань 2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Історичний факультет

Кафедра психології

СЦЕНАРІЙ
ВИХОВНОГО ЗАХОДУ
«ЧИ ЗДАТНІ МИ НА ПОДВИГ?»
10 клас

Підготувала:
студентка 51 групи
історичного факультету
Андрусик Я. В.

Перевірили:
класний керівник
Гурай Л. А.
методист кафедри
психології

доц.Яблонський А. І.

Умань 2015

Додаток Л

ЗВІТ

методиста кафедри _____

щодо керівництва _____ практикою студентів ___ курсу
_____ форми навчання _____ факультету

Відповідно до наказу ректора УДПУ мною з _____ до _____ 20 року
здійснювалося керівництво _____ практикою студентів у
таких установах (організаціях, навчальних закладах) _____

Всього під моїм керівництвом практику проходило _____ студентів.

Мною проведено _____ індивідуальних та _____ групових консультацій

Надані _____ методичні _____ рекомендації _____ для
проведення _____

Загальна _____ характеристика _____ та _____ оцінка _____ роботи
студентів _____

Підсумкова оцінка студентів за практику: _____

Не атестовано студентів _____

Оцінка взаємодії та співпраці з адміністрацією бази практики _____

Практика засвідчила, що під час підготовки студентів необхідно
звернути увагу на _____

Загальні зауваження та пропозиції щодо організації та проведення
виробничої (переддипломної) практики _____

Підпис _____

Дата _____

Додаток М

Зразок оформлення плану-конспекту лекцій

для студентів магістрів

Лекція з курсу _____
на тему _____
Проведена в групі ___
(дата) _____
Склав студент _____
(прізвище та ініціали)

I. Мета.

Вказати, виходячи із змісту робочої програми курсу, конкретний результат, який планується досягти.

Навчальна мета передбачає формування у студентів:

- наукових (методологічних знань про ...;
- розуміння понять (теорій тощо) ;
- осмислення закономірностей (теорій, підходів тощо);
- умінь дискусії (діалогу) з проблем ... ;
- ціннісних уявлень про ... ;
- особистісного ставлення до ... ;
- особистісних поглядів стосовно ... ;
- критичного ставлення до проблем ...

Навчальна мета може включати декілька завдань як освітнього, так і виховного і розвивального напрямів.

II. Методи, прийоми, засоби.

Зазначити, які методи, прийоми, засоби навчання застосовуються під час лекції для досягнення визначених завдань.

Методи, прийоми передачі та обміну словесною інформацією:

розповідь; бесіда (репродуктивна, пошукова, проблемна, аутентична обговорення особистісних поглядів, життєвих міркувань студентів тощо); мозкова атака (брейнстормінг); дискусія; діалог; кейс-метод (розповідь про подію, що сталась у житті людини);

Методи, прийоми переконування:

апеляція до висловлювань відомих людей; проведення доказів; висловлювання аргументів «за» і «проти»; апеляція до позитивних і негативних емоцій студентів; діагностичне питання.

Методи, прийоми розвитку мислительних дій:

аналіз; синтез; порівняння; розрізнення; аналогія; узагальнення; екстраполяція; міркування (просте, складне, вільне, доказове); дедукція; індукція.

III. Наочність:

Таблиці, схеми, графіки, макети, приладдя, тощо.

Технічні засоби навчання: кодоскоп, діaproектор, комп'ютери тощо.

IV. Основні питання лекції: (не більше чотирьох на одну лекцію).

V. Рекомендована література:

Основната додаткова (конкретно вказати: автор, назва, рік видання, сторінки).

VI. Основні питання, що розглядаються під час лекції:

Хід лекції:

Розкрити зміст інформації, що висвітлюється під час лекції, описати дії викладача, застосування методів навчання та виховного впливу на студентів, зазначити питання для обговорення, дискусії, діалогу.

I. Вступна частина (до 10 хв.)

- 1) привітання викладача зі студентами;
- 2) налагодження зв'язку із пройденим навчальним матеріалом і новою інформацією, визначення її місця і ролі у системі навчального курсу, прогноз подальшого її розгляду;
- 3) повідомлення теми лекції, створення у студентів позитивної установки на її вивчення;
- 4) визначення основних питань лекції, повідомлення рекомендованої літератури;
- 5) захоплення уваги студентів, психологічна підготовка до розгляду основних питань лекції, виокремлення їхнього зв'язку з майбутньою професійною діяльністю (зазначити інформацію, методи, питання для обговорення).

II. Основна частина (70-75 хв.)

- 1) висвітлення кожного питання окремо;
- 2) показ логічного переходу від одного питання до іншого, здійснення підсумку після кожного етапу;
- 3) опис шляху обґрунтування понять, термінів, теорій, концепцій тощо, виокремлення критеріальних ознак, складових, основних елементів;
- 4) показ логіки пояснення, інтерпретації явищ;
- 5) опис дій викладача з метою забезпечення розуміння, осмислення студентами змісту;
- 6) розкриття кожного методу, прийому формування мислительних дій, що застосовуються під час лекції;
- 7) зазначення міжпредметних зв'язків, практичних прикладів, спрямованості навчальної інформації на професійну діяльність студентів;
- 8) виокремлення питань для бесіди, дискусії чи діалогу, отримання зворотнього зв'язку;
- 9) опис дій викладача для розвитку інтересу до змісту лекції.

III. Заклучна частина (5-10 хв.)

1) здійснення логічних висновків про основні поняття, положення, що розглядаються;

2) повідомлення про досягнення запланованої теми, завдань лекції, оцінка спільної взаємодії зі студентами;

3) визначення характеру підготовки до семінарського заняття й обговорення аналізу зазначених питань, положень на занятті;

4) коротке повідомлення питань, проблем, що будуть розглядатися у наступній лекції у взаємозв'язку з висвітленими, створення позитивних очікувань;

5) подяка студентам за увагу.

Зразок оформлення

плану-конспекту семінарського заняття

План- конспект

семінарського заняття на тему: (вказується)

Склав (ла) студент(ка)_____ групи

Перевірив: _____

Дисципліна: (повністю вказується назва навчальної дисципліни)

- Вид заняття, група, дата:
- Тривалість заняття: 90 хв.
- Час проведення: (пара, час)
- Місце проведення: (аудиторія, факультет)
- Мета (навчальна, розвивальна, виховна)
- Міжпредметні зв'язки: вказати назви тих дисциплін, які вже вивчалися студентами і є базою для засвоєння навчальної інформації, що виноситься на розгляд даного семінару

- Навчально-методичне забезпечення заняття
- Наочність:
- Конкретно вказати: таблиці, схеми, тестові завдання, картки контролю, інструкційні картки і таке ін., що використовується на даному семінарі.

- Технічні засоби навчання: кодоскоп, діапроектор, комп'ютери, мікрокалькулятори та ін.

- Рекомендована література

I.Організаційна частина (2 - 3 хв.)

- привітання викладача зі студентами;
- виявлення відсутніх;
- перевірка підготовленості групи до заняття.

II.Мотивація та стимулювання навчальної діяльності студентів (до 5 хв.)

- Повідомлення теми, мети та завдань завдань.
- Мотивація вивчення теми (бесіда, що передбачає з'ясування значущості теми і її професійну спрямованість).
- Повідомлення плану заняття

III.Обговорення навчальних питань семінару (70-75хв.)

Викладач має подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої

Примітка: при комбінованій формі проведення семінарського заняття виконання практичних завдань, що передбачають закріплення теоретичних питань, можна винести в окремий етап заняття. У такому випадку обов'язково проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Розгляд основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення

- Вказуємо поетапно питання, що обговорюються під час заняття згідно плану.

- Зазначаємо конкретно методи, прийоми та засоби навчання, що використовуються у процесі обговорення кожного основного питання семінару: бесіда - (фронтальна, проблемна, дискусія тощо); розповідь студента, повідомлення; виконання індивідуальних завдань; виконання проблемних завдань ; узагальнення; порівняння та ін.

IV. Підведення підсумків заняття (до 5 хв.)

- Коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

- Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

V. Повідомлення теми і проблем наступного семінару(2-3 хв.)

Додаток Н

Схема аналізу навчального заняття

Аналіз навчального заняття з (назва предмету),
проведеного у (вказати групу, курс, факультет, навчальний
заклад) магістром V курсу _____ факультету

Перевірив:

Зміст аналізу

1. Загальні відомості про навчальне заняття:

- 1) тема навчального заняття, її зв'язок з попередніми і наступними, місце у відповідному розділі;
- 2) форма, тип навчального заняття, його структура, відповідність темі та поставленій меті;
- 3) рівень досягнення мети та отримані результати, умови, чинники, що сприяли цьому;
- 4) сильні та слабкі сторони, досягнення, загальні враження.

2. Підготовка викладача до організації навчального заняття:

- 1) визначення структури;
- 2) використання фахової та методичної літератури;
- 3) підготовка дидактичного та роздаткового матеріалу.

3. Постановка мети, завдань навчального заняття як кінцевого результату, необхідного для досягнення викладачем та студентами, створення у студентів установки на досягненні мети.

4. Відбір змісту навчального матеріалу, розвиток особистісного ставлення студентів до нього:

- 1) раціональний відбір наукових, засадничих знань, понять, фактів, що складають основу розвитку умінь, навичок студентів, їхнього соціального становлення, подальшого навчання;
- 2) спрямованість змісту навчального матеріалу на розгляд проблем, соціально-значущих та актуальних для життя студентів, задоволення їхніх пізнавальних і особистісних потреб та інтересів;
- 3) відповідність змісту навчального матеріалу рівню розвитку студентів, їхнім пізнавальним можливостям;
- 4) стимулювання інтересу студентів до змісту (новизна знань, умінь, їхня різностороння значущість, парадоксальність понять, фактів, популярність інформації, емоційність викладу, подання інформації через призму бачення викладача, науковця);

5) інтегрування змісту навчального матеріалу з іншими темами, навчальними курсами і спецкурсами.

5. Застосування методів, прийомів, засобів, форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів і їх творче, цілеспрямоване поєднання,

активізація думки студентів, стимулювання їх до критичного та творчого мислення, вияву власної позиції, поглядів, самостійного пошуку і дослідження.

6. Діяльність викладача:

- 1) ставлення до студентів, наявність позитивної установки;
- 2) стиль діяльності та поведінки викладача, його комунікативні уміння, відкритість, щирість, знаходження контакту зі студентами, вияв педагогічного такту у організації взаємодії зі студентами;

7. Діяльність студентів:

- 1) ставлення студентів до процесу навчання, застосованих форм, методів організації навчально-пізнавальної діяльності, їхня мотивація;
- 2) ставлення до особистості викладача, вияв до нього.

8. Організація міжособистісної взаємодії студентів та розвиток їхніх взаємин:

- 1) створення психологічно комфортного середовища на навчальному занятті;
- 2) застосування різноманітних форм співробітництва, міжособистісної взаємодії студентів (дискусії, діалоги, групові форми, колективна робота тощо).

9. Отримання зворотного зв'язку:

- 1) методи, прийоми організації зворотнього зв'язку на кожному етапі навчального заняття;
- 2) перевірка викладачем рівня розуміння, осмислення студентами навчального матеріалу, рівня сформованості їхніх знань та умінь;
- 3) застосування зворотнього зв'язку для усвідомлення особливостей діяльності, мислення студентів, мотивації їхнього навчання з метою удосконалення організації навчальних занять;
- 4) об'єктивність оцінювання індивідуальних особливостей навчальної діяльності студентів;
- 5) мотивація оцінок студентів без елементів критики особистості.
- 6) загальні висновки (пропозиції і поради щодо вдосконалення підготовки і проведення наступних навчальних занять).

Додаток Р

Заліковий лист результатів практики

студента Vм курсу _____ факультету
(прізвище, ім 'я, по-батькові)

Місце проходження практики _____

№ п/п	Дата проведення	Курс, група	Форма заняття, тема	Оцінка	Хто оцінював (прізвище)	Підпис
1.						

Додаток С

Декану _____
факультету
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

директора

(назва закладу)

Іванова Івана Івановича

КЛОПОТАННЯ

Прошу направити студента (ку) _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

факультету для проходження педагогічної практики з _____ по
_____ року на _____ базі

(назва закладу)

Методичне керівництво гарантуємо.

Дата

Директор закладу _____

Іванов І.І.

Підпис і печатка

Директору

(назва закладу)

Іванову Івану Івановичу

Декана історичного
факультету
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

КЛОПОТАННЯ

Прошу дозволити пройти педагогічну практику студенту (ці)

(прізвище, ім'я, по батькові)

історичного факультету з _____ по _____ року на базі

(назва закладу)

Дата

Декан факультету

Підпис і печатка

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Навчальні практики.....	5
1.1. Археологічна практика.....	6
1.2. Музейна та архівна практики.....	12
1.3. Правова практика.....	16
1.4. Етнографічна практика.....	20
1.5. Комплексна навчально-польова практика (із геології з основами геохімії та картографії з основами топографії)	23
1.6. Практика з загального землезнавства(метеорологія, гідрологія та геоморфологія)	30
1.7. Польова практика з навчального курсу «Методика навчання географії».....	37
РОЗДІЛ 2. Виробничі практики.....	40
2.1. Навчальна педагогічна практика студентів III курсу.....	40
2.2. Педагогічна практика студентів освітнього ступеня «бакалавр», та освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст».....	46
2.3. Педагогічна практика студентів освітнього ступеня «магістр».....	68
2.4. Педагогічна практика студентів заочної форми навчання.....	75
2.5. Методичні рекомендації до організації лекцій та семінарів для студентів-магістрів заочної форми навчання.....	79
2.6. Інструкція з охорони праці для студентів, які направляються на бази виробничої практики.....	88
ЛІТЕРАТУРА.....	90
ДОДАТКИ.....	91

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНІ ТА ВИРОБНИЧІ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 15.12.2015 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 7,21

Тираж 300 прим. Замовлення №

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»

20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2521 від 08.06.2006.

тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88

vizavi-print.jimdo.com

e-mail: vizavi08@mail.ru